

Saturae

Decimus Iunius Iuvenalis

Satura I

Semper ego auditor tantum? numquamne reponam
uexatus totiens rauci Theseide Cordi?
inpune ergo mihi recitauerit ille togatas,
hic elegos? inpune diem consumpserit ingens
Telephus aut summi plena iam margine libri 5
scriptus et in tergo necdum finitus Orestes?
nota magis nulli domus est sua quam mihi lucus
Martis et Aeoliis uicinum rupibus antrum
Vulcani; quid agant uenti, quas torqueat umbras
Aeacus, unde alius furtiuae deuehat aurum 10
pelliculae, quantas iaculetur Monychus ornos,
Frontonis platani conuolsaque marmora clamant
semper et adsiduo ruptae lectore columnae.
expectes eadem a summo minimoque poeta.
et nos ergo manum ferulae subduximus, et nos 15
consilium dedimus Sullae, priuatus ut altum
dormiret. stulta est clementia, cum tot ubique
uatibus occurras, periturae parcere chartae.
cur tamen hoc potius libeat decurrere campo,
per quem magnus equos Auruncae flexit alumnus, 20
si uacat ac placidi rationem admittitis, edam.
cum tener uxorem ducat spado, Meuia Tuscum
figat aprum et nuda teneat uenabula mamma,
patricios omnis opibus cum prouocet unus
quo tondente grauis iuueni mihi barba sonabat, 25
cum pars Niliacae plebis, cum uerna Canopi
Crispinus Tyrias umero reuocante lacernas
uentilet aestiuum digitis sudantibus aurum
nec sufferre queat maioris pondera gemmae,
difficile est saturam non scribere. nam quis iniquae 30
tam patiens urbis, tam ferreus, ut teneat se,
causidici noua cum ueniat lectica Mathonis
plena ipso, post hunc magni delator amici
et cito rapturus de nobilitate comesa
quod superest, quem Massa timet, quem munere 35
palpat Carus et a trepido Thymele summissa Latino;
cum te summoueant qui testamenta merentur
noctibus, in caelum quos euehit optima summi
nunc uia processus, uetulae uesica beatae?
unciolam Proculeius habet, sed Gillo deuncem, 40
partes quisque suas ad mensuram inguinis heres.
accipiat sane mercedem sanguinis et sic
palleat ut nudis pressit qui calcibus anguem
aut Lugudunensem rhetor dicturus ad aram.

quid referam quanta siccum iecur ardeat ira, 45
cum populum gregibus comitum premit hic spoliator
pupilli prostantis et hic damnatus inani
iudicio? quid enim saluis infamia nummis?
exul ab octaua Marius bibit et fruitur dis
iratis, at tu uictrix, prouincia, ploras. 50
haec ego non credam Venusina digna lucerna?
haec ego non agitem? sed quid magis? Heracleas
aut Diomedea aut mugitum labyrinthi
et mare percussum puero fabrumque uolantem,
cum leno accipiat moechi bona, si capiendi 55
ius nullum uxori, doctus spectare lacunar,
doctus et ad calicem uigilanti stertere naso;
cum fas esse putet curam sperare cohortis
qui bona donauit praesepibus et caret omni
maiorum censu, dum peruolat axe citato 60
Flaminiam puer Automedon? nam lora tenebat
ipse, lacernatae cum se iactaret amicae.
nonne libet medio ceras implere capaces
quadriuio, cum iam sexta ceruice feratur
hinc atque inde patens ac nuda paene cathedra 65
et multum referens de Maecenate supino
signator falsi, qui se lautum atque beatum
exiguus tabulis et gemma fecerit uda?
occurrit matrona potens, quae molle Calenum
porrectura uiro miscet sitiante rubetam 70
instituitque rudes melior Lucusta propinquas
per famam et populum nigros efferre maritos.
aude aliquid breuibus Gyaris et carcere dignum,
si uis esse aliquid. probitas laudatur et alget;
criminibus debent hortos, praetoria, mensas, 75
argentum uetus et stantem extrapocula caprum.
quem patitur dormire nurus corruptor auarae,
quem sponsae turpes et praetextatus adulter?
si natura negat, facit indignatio uersum
qualemcumque potest, quales ego uel Cluuienus. 80
ex quo Deucalion nimbis tollentibus aequor
nauigio montem ascendit sortesque poposcit
paulatimque anima caluerunt mollia saxa
et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas,
quidquid agunt homines, uotum, timor, ira, uoluptas, 85
gaudia, discursus, nostri farrago libelli est.
et quando uberius uitiorum copia? quando
maior auaritiae patuit sinus? alea quando
hos animos? neque enim oculis comitantibus itur
ad casum tabulae, posita sed luditur arca. 90
proelia quanta illic dispensatore uidebis
armigero! simplexne furor sestertia centum
perdere et horrenti tunicam non reddere seruo?

quis totidem erexit uillas, quis fercula septem
 secreto cenauit auus? nunc sportula primo 95
 limine parua sedet turbae rapienda togatae.
 ille tamen faciem prius inspicit et trepidat ne
 suppositus uenias ac falso nomine poscas:
 agnitus accipies. iubet a praecone uocari
 ipsos Troiugenas, nam uexant limen et ipsi 100
 nobiscum. 'da praetori, da deinde tribuno.'
 sed libertinus prior est. 'pior' inquit ego adsum.
 cur timeam dubitemur locum defendere, quamuis
 natus ad Euphraten, molles quod in aure fenestrae
 arguerint, licet ipse negem? sed quinque tabernae 105
 quadringenta parant. quid confert purpura maior
 optandum, si Laurenti custodit in agro
 conductas Coruinus ouis, ego possideo plus
 Pallante et Licinis?' expectent ergo tribuni,
 uincant diuitiae, sacro ne cedat honori 110
 nuper in hanc urbem pedibus qui uenerat albis,
 quandoquidem inter nos sanctissima diuitiarum
 maiestas, etsi funesta Pecunia templo
 nondum habitat, nullas nummorum ereximus aras,
 ut colitur Pax atque Fides, Victoria, Virtus 115
 quaeque salutato crepitat Concordia nido.
 sed cum summus honor finito computet anno,
 sportula quid referat, quantum rationibus addat,
 quid facient comites quibus hinc toga, calceus hinc est
 et panis fumusque domi? densissima centum 120
 quadrantes lectica petit, sequiturque maritum
 languida uel praegnas et circumducitur uxor.
 hic petit absentis nota iam callidus arte
 ostendens uacuam et clausam pro coniuge sellam.
 'Galla mea est' inquit, 'citius dimitte. moraris? 125
 profer, Galla, caput. noli uexare, quiescet.'
 ipse dies pulchro distinguitur ordine rerum:
 sportula, deinde forum iurisque peritus Apollo
 atque triumphales, inter quas ausus habere
 nescio quis titulos Aegyptius atque Arabarches, 130
 cuius ad effigiem non tantum meiere fas est.
 uestibulis abeunt ueteres lassique clientes
 uotaque deponunt, quamquam longissima cenae
 spes homini; caulis miseris atque ignis emendus.
 optima siluarum interea pelagique uorabit 135
 rex horum uacuisque toris tantum ipse iacebit.
 nam de tot pulchris et latis orbibus et tam
 antiquis una comedunt patrimonia mensa.
 nullus iam parasitus erit. sed quis ferat istas
 luxuriae sordes? quanta est gula quae sibi totos 140
 ponit apros, animal propter conuiuia natum!
 poena tamen praesens, cum tu deponis amictus

turgidus et crudum pauonem in balnea portas.
hinc subitae mortes atque intestata senectus.
it noua nec tristis per cunctas fabula cenas; 145
ducitur iratis plaudendum funus amicis.
nil erit ulterius quod nostris moribus addat
posteritas, eadem facient cupientque minores,
omne in praecipiti uitium stetit. utere uelis,
totos pande sinus. dices hic forsitan ' unde 150
ingenium par materiae? unde illa priorum
scribendi quodcumque animo flagrante liberet
simplicitas? "cuius non audeo dicere nomen?
quid refert dictis ignoscat Mucius an non?"
pone Tigillinum, taeda lucebis in illa 155
qua stantes ardent qui fixo gutture fumant,
et latum media sulcum deducit harena.'
qui dedit ergo tribus patruis aconita, uehatur
pensilibus plumis atque illinc despiciat nos?
'cum ueniet contra, digito compesce labellum: 160
accusator erit qui uerbum dixerit "hic est."
securus licet Aenean Rutulumque ferocem
committas, nulli grauis est percussus Achilles
aut multum quaesitus Hylas urnamque secutus:
ense uelut stricto quotiens Lucilius ardens 165
infremuit, rubet auditor cui frigida mens est
criminibus, tacita sudant praecordia culpa.
inde ira et lacrimae. tecum prius ergo uoluta
haec animo ante tubas: galeatum sero duelli
paenitet.' experiar quid concedatur in illos 170
quorum Flaminia tegitur cinis atque Latina.

Satura II

Vltra Sauromatas fugere hinc libet et glaciale
Oceanum, quotiens aliquid de moribus audent
qui Curios simulant et Bacchanalia uiuunt.
indocti primum, quamquam plena omnia gypso
Chryssippi inuenias; nam perfectissimus horum, 5
si quis Aristotelen similem uel Pittacon emit
et iubet archet pluteum seruare Cleanthas.
frontis nulla fides; quis enim non uicus abundat
tristibus obscenis? castigas turpia, cum sis
inter Socraticos notissima fossa cinaedos? 10
hispida membra quidem et durae per bracchia saetae
promittunt atrocem animum, sed podice leui
caeduntur tumidae medico ridente mariscae.
rarus sermo illis et magna libido tacendi
atque supercilio breuior coma. uerius ergo 15
et magis ingenue Peribomius; hunc ego fatis
inputo, qui uultu morbum incessuque fatetur.
horum simplicitas miserabilis, his furor ipse
dat ueniam; sed peiores, qui talia uerbis
Herculis inuadunt et de uirtute locuti 20
clunem agitant. 'ego te ceuentem, Sexte, uerebor?'
infamis Varillus ait, ' quod deterius te?'
loripedem rectus derideat, Aethiopem albus.
quis tulerit Gracchos de seditione querentes?
quis caelum terris non misceat et mare caelo 25
si fur displiceat Verri, homicida Miloni,
Clodius accuset moechos, Catilina Cethegum,
in tabulam Sullae si dicant discipuli tres?
qualis erat nuper tragico pollutus adulter
concupitu, qui tunc leges reuocabat amaras 30
omnibus atque ipsis Veneri Martique timendas,
cum tot abortiuus fecundam Iulia uuluam
solueret et patruo similes effunderet offas.
nonne igitur iure ac merito uitia ultima fictos
contemnunt Scauros et castigata remordent? 35
non tulit ex illis toruum Laronia quendam
clamantem totiens ' ubi nunc, lex Iulia, dormis?'
atque ita subridens: 'felicis tempora, quae te
moribus opponunt. habeat iam Roma pudorem:
tertius e caelo cecidit Cato. sed tamen unde 40
haec emis, hirsuto spirant opobalsama collo
quae tibi? ne pudeat dominum monstrare tabernae.
quod si uexantur leges ac iura, citari
ante omnis debet Scantinia. respice primum
et scrutare uiros, faciunt nam plura; sed illos 45

defendit numerus iunctaeque umbone phalanges.
 magna inter molles concordia. non erit ullum
 exemplum in nostro tam detestabile sexu.
 Tedia non lambit Cluuiam nec Flora Catullam:
 Hispo subit iuuenes et morbo pallet utroque. 50
 numquid nos agimus causas, ciuilia iura
 nouimus aut ullo strepitu fora uestra mouemus?
 luctantur paucae, comedunt coloephia paucae.
 uos lanam trahitis calathisque peracta refertis
 uellera, uos tenui praegnantem stamine fusum 55
 Penelope melius, leuius torquetis Arachne,
 horrida quale facit residens in codice paelex.
 notum est cur solo tabulas inpleuerit Hister
 liberto, dederit uiuus cur multa puellae.
 diues erit magno quae dormit tertia lecto. 60
 tu nube atque tace: donant arcana cylindros.
 de nobis post haec tristis sententia fertur?
 dat ueniam coruis, uexat censura columbas.'
 fugerunt trepidi uera ac manifesta canentem
 Stoicidae; quid enim falsi Laronia? sed quid 65
 non facient alii, cum tu multicia sumas,
 Cretice, et hanc uestem populo mirante perores
 in Proculus et Pollittas? est moecha Fabulla;
 damnetur, si uis, etiam Carfinia: talem
 non sumet damnata togam. ' ~~sc~~ Iulius ardet, 70
 aestuo.' nudus agas: minus est insania turpis.
 en habitum quo te leges ac iura ferentem
 uulneribus crudis populus modo uictor et illud
 montanum positus audiret uulgus aratris.
 quid non proclames, in corpore iudicis ista 75
 si uideas? quaero an deceant multicia testem.
 acer et indomitus libertatisque magister,
 Cretice, perluces. dedit hanc contagio labem
 et dabit in plures, sicut grex totus in agris
 unius scabie cadit et porrigine porci 80
 uuaque conspecta liuorem ducit ab uua.
 foedius hoc aliquid quandoque audebis amictu;
 nemo repente fuit turpissimus. accipient te
 paulatim qui longa domi redimicula sumunt
 frontibus et toto posuere monilia collo 85
 atque bonam tenerae placant abdomine porcae
 et magno cratere deam. sed more sinistro
 exagitata procul non intrat femina limen:
 solis ara deae maribus patet. ' tē, profanae,'
 clamatur, 'nullo gemit hic tibicina cornu.' 90
 talia secreta coluerunt orgia taeda
 Cecropiam soliti Baptae lassare Cotyton.
 ille supercilium madida fuligine tinctum
 obliqua producit acu pingitque trementis

attollens oculos; uitreo bibit ille priapo 95
 reticulumque comis auratum ingentibus implet
 caerulea indutus scutulata aut galbina rasa
 et per Iunonem domini iurante ministro;
 ille tenet speculum, pathici gestamen Othonis,
 Actoris Aurunci spoliū, quo se ille uidebat 100
 armatum, cum iam tolli uexilla iuberet.
 res memoranda nouis annalibus atque recenti
 historia, speculum ciuilis sarcina belli.
 nimirum summi ducis est occidere Galbam
 et curare cutem, summi constantia cuius 105
 Bebriaci campis solium adfectare Palati
 et pressum in faciem digitis extendere panem,
 quod nec in Assyrio pharetrata Sameramis orbe
 maesta nec Actiaca fecit Cleopatra carina.
 hic nullus uerbis pudor aut reuerentia mensae, 110
 hic turpis Cybeles et fracta uoce loquendi
 libertas et crine senex fanaticus albo
 sacrorum antistes, rarum ac memorabile magni
 gutturis exemplum conducendusque magister.
 quid tamen expectant, Phrygio quos tempus erat 115
 iam more superuacuam cultris abrumpere carnem?
 quadringenta dedit Gracchus sestertia dotem
 cornicini, siue hic recto cantauerat aere;
 signatae tabulae, dictum ' feliciter,' ingens
 cena sedet, gremio iacuit noua nupta mariti. 120
 o proceres, censore opus est an haruspice nobis?
 scilicet horreres maioraque monstra putares,
 si mulier uitulum uel si bos ederet agnum?
 segmenta et longos habitus et flammea sumit
 arcano qui sacra ferens nutantia loro 125
 sudauit clipeis ancilibus. o pater urbis,
 unde nefas tantum Latiis pastoribus? unde
 haec tetigit, Gradiue, tuos urtica nepotes?
 traditur ecce uiro clarus genere atque opibus uir,
 nec galeam quassas nec terram cuspide pulsas 130
 nec quereris patri. uade ergo et cede seueri
 iugeribus campi, quem neglegis. ' officium cras
 primo sole mihi peragendum in ualle Quirini.'
 quae causa officii? ' quid queris? nubit amicus
 nec multos adhibet.' licet modo uiuere, fient, 135
 fient ista palam, cupient et in acta referri.
 interea tormentum ingens nubentibus haeret
 quod nequeant parere et partu retinere maritos.
 sed melius, quod nil animis in corpora iuris
 natura indulget: steriles moriuntur, et illis 140
 turgida non prodest condita pyxide Lyde,
 nec prodest agili palmas praebere luperco.
 uicit et hoc monstrum tunicati fuscina Gracchi,

lustrauitque fuga mediam gladiator harenam
 et Capitolinis generosior et Marcellis 145
 et Catuli Paulique minoribus et Fabiis et
 omnibus ad podium spectantibus, his licet ipsum
 admoueas cuius tunc munere retia misit.
 esse aliquos manes et subterranea regna,
 Cocytum et Stygio ranas in gurgite nigras, 150
 atque una transire uadum tot milia cumba
 nec pueri credunt, nisi qui nondum aere lauantur.
 sed tu uera puta: Curius quid sentit et ambo
 Scipiadae, quid Fabricius manesque Camilli,
 quid Cremerae legio et Cannis consumpta iuuentus, 155
 tot bellorum animae, quotiens hinc talis ad illos
 umbra uenit? cuperent lustrari, si qua darentur
 sulphura cum taedis et si foret umida laurus.
 illic heu miseri traducimur. arma quidem ultra
 litora Iuuernae promouimus et modo captas 160
 Orcadas ac minima contentos nocte Britannos,
 sed quae nunc populi fiunt uictoris in urbe
 non faciunt illi quos uicimus. et tamen unus
 Armenius Zalaces cunctis narratur ephebis
 mollior ardenti sese indulsisse tribuno. 165
 aspice quid faciant commercia: uenerat obses,
 hic fiunt homines. nam si mora longior urbem
 indulsit pueris, non umquam derit amator.
 mittentur braciae, cultelli, frena, flagellum:
 sic praetextatos referunt Artaxata mores. 170

Satura III

Quamuis digressu ueteris confusus amici
laudo tamen, uacuis quod sedem figere Cumis
destinet atque unum ciuem donare Sibyllae.
ianua Baiarum est et gratum litus amoeni
secessus. ego uel Prochytam praepono Suburae; 5
nam quid tam miserum, tam solum uidimus, ut non
deterius credas horrere incendia, lapsus
tectorum adsiduos ac mille pericula saeuae
urbis et Augusto recitantes mense poetas?
sed dum tota domus raeda componitur una, 10
substitit ad ueteres arcus madidamque Capenam.
hic, ubi nocturnae Numa constituebat amicae
(nunc sacri fontis nemus et delubra locantur
Iudaeis, quorum cophinus fenumque supellex;
omnis enim populo mercedem pendere iussa est 15
arbor et eiectis mendicat silua Camenis),
in uallem Egeriae descendimus et speluncas
dissimiles ueris. quanto praesentius esset
numen aquis, uiridi si margine cluderet undas
herba nec ingenuum uiolarent marmora tofum. 20
hic tunc Vmbrius ' quando artibus' inquit ' hostis
nullus in urbe locus, nulla emolumenta laborum,
res hodie minor est here quam fuit atque eadem cras
deteret exiguis aliquid, proponimus illuc
ire, fatigatas ubi Daedalus exiit alas, 25
dum noua canities, dum prima et recta senectus,
dum superest Lachesi quod torqueat et pedibus me
porto meis nullo dextram subeunte bacillo.
cedamus patria. uiuant Artorius istic
et Catulus, maneant qui nigrum in candida uertunt, 30
quis facile est aedem conducere, flumina, portus,
siccandam eluuiem, portandum ad busta cadauer,
et praebere caput domina uenale sub hasta.
quondam hi cornicines et municipalis harenae
perpetui comites notaeque per oppida buccae 35
munera nunc edunt et, uerso pollice uulgus
cum iubet, occidunt populariter; inde reuersi
conducunt foricas, et cur non omnia? cum sint
quales ex humili magna ad fastigia rerum
extollit quotiens uoluit Fortuna iocari. 40
quid Romae faciam? mentiri nescio; librum,
si malus est, nequeo laudare et poscere; motus
astrorum ignoro; funus promittere patris
nec uolo nec possum; ranarum uiscera numquam

inspexi; ferre ad nuptam quae mittit adulter, 45
 quae mandat, norunt alii; me nemo ministro
 fur erit, atque ideo nulli comes exeo tamquam
 mancus et extinctae corpus non utile dextrae.
 quis nunc diligitur nisi conscius et cui feruens
 aestuat occultis animus semperque tacendis? 50
 nil tibi se debere putat, nil conferet umquam,
 participem qui te secreti fecit honesti.
 carus erit Verri qui Verrem tempore quo uult
 accusare potest. tanti tibi non sit opaci
 omnis harena Tagi quodque in mare uoluitur aurum, 55
 ut somno careas ponendaque praemia sumas
 tristis et a magno semper timearis amico.
 quae nunc diuitibus gens acceptissima nostris
 et quos praecipue fugiam, properabo fateri,
 nec pudor obstabit. non possum ferre, Quirites, 60
 Graecam urbem. quamuis quota portio faecis Achaei?
 iam pridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes
 et linguam et mores et cum tibicine chordas
 obliquas nec non gentilia tympana secum
 uexit et ad circum iussas prostare puellas. 65
 ite, quibus grata est picta lupa barbara mitra.
 rusticus ille tuus sumit trechedipna, Quirine,
 et ceromatico fert niceteria collo.
 hic alta Sicyone, ast hic Amydone relictas,
 hic Andro, ille Samo, hic Trallibus aut Alabandis, 70
 Esquilias dictumque petunt a uimine collem,
 uiscera magnarum domuum dominique futuri.
 ingenium uelox, audacia perdita, sermo
 promptus et Isaeo torrentior. ede quid illum
 esse putes. quemuis hominem secum attulit ad nos: 75
 grammaticus, rhetor, geometres, pictor, aliptes,
 augur, schoenobates, medicus, magus, omnia nouit
 Graeculus esuriens: in caelum iusseris ibit.
 in summa non Maurus erat neque Sarmata nec Thrax
 qui sumpsit pinnas, mediis sed natus Athenis. 80
 horum ego non fugiam conchylia? me prior ille
 signabit fultusque toro meliore recumbet,
 aduectus Romam quo pruna et cottana uento?
 usque adeo nihil est quod nostra infantia caelum
 hausit Auentini baca nutrita Sabina? 85
 quid quod adulandi gens prudentissima laudat
 sermonem indocti, faciem deformis amici,
 et longum inualidi collum ceruicibus aequat
 Herculis Antaeum procul a tellure tenentis, 90
 miratur uocem angustam, qua deterius nec
 ille sonat quo mordetur gallina marito?
 haec eadem licet et nobis laudare, sed illis
 creditur. an melior cum Thaida sustinet aut cum

uxorem comoedus agit uel Dorida nullo
 cultam palliolo? mulier nempe ipsa uidetur, 95
 non persona, loqui: uacua et plana omnia dicas
 infra uentriculum et tenui distantia rima.
 nec tamen Antiochus nec erit mirabilis illic
 aut Stratocles aut cum molli Demetrius Haemo:
 natio comoeda est. rides, maiore cachinno 100
 concutitur; flet, si lacrimas conspexit amici,
 nec dolet; igniculum brumae si tempore poscas,
 accipit endromidem; si dixeris "aestuo," sudat.
 non sumus ergo pares: melior, qui semper et omni
 nocte dieque potest aliena sumere uultum 105
 a facie, iactare manus laudare paratus,
 si bene ructauit, si rectum minxit amicus,
 si trulla inuerso crepitum dedit aurea fundo.
 praeterea sanctum nihil ~aut~ ab inguine tutum,
 non matrona laris, non filia uirgo, nec ipse 110
 sponsus leuis adhuc, non filius ante pudicus.
 horum si nihil est, auiam resupinat amici.
 [scire uolunt secreta domus atque inde timeri.]
 et quoniam coepit Graecorum mentio, transi
 gymnasia atque audi facinus maioris abollae. 115
 Stoicus occidit Baream delator amicum
 discipulumque senex ripa nutritus in illa
 ad quam Gorgonei delapsa est pinna caballi.
 non est Romano cuiquam locus hic, ubi regnat
 Protogenes aliquis uel Diphilus aut Hermarchus, 120
 qui gentis uitio numquam partitur amicum,
 solus habet. nam cum facilem stillauit in aurem
 exiguum de naturae patriaeque ueneno,
 limine summoueor, perierunt tempora longi
 seruitii; nusquam minor est iactura clientis. 125
 quod porro officium, ne nobis blandiar, aut quod
 pauperis hic meritum, si curet nocte togatus
 currere, cum praetor lictorem inpellat et ire
 praecipitem iubeat dudum uigilantibus orbis,
 ne prior Albinam et Modiam collega salutet? 130
 diuitis hic seruo cludit latus ingenuorum
 filius; alter enim quantum in legione tribuni
 accipiunt donat Caluinae uel Catienae,
 ut semel aut iterum super illam palpitet; at tu,
 cum tibi uestiti facies scorti placet, haeres 135
 et dubitas alta Chionen deducere sella.
 da testem Romae tam sanctum quam fuit hospes
 numinis Idaei, procedat uel Numa uel qui
 seruauit trepidam flagranti ex aede Mineruam:
 protinus ad censum, de moribus ultima fiet 140
 quaestio. "quot pascit seruos? quot possidet agri
 iugera? quam multa magnaue paropside cenat?"

quantum quisque sua nummorum seruat in arca,
 tantum habet et fidei. iures licet et Samothracum
 et nostrorum aras, contemnere fulmina pauper 145
 creditur atque deos dis ignoscentibus ipsis.
 quid quod materiam praebet causasque iocorum
 omnibus hic idem, si foeda et scissa lacerna,
 si toga sordidula est et rupta calceus alter
 pelle patet, uel si consuto uolnere crassum 150
 atque recens linum ostendit non una cicatrix?
 nil habet infelix paupertas durius in se
 quam quod ridiculos homines facit. "exeat" inquit,
 "si pudor est, et de puluino surgat equestri,
 cuius res legi non sufficit, et sedeant hic 155
 lenonum pueri quocumque ex fornice nati,
 hic plaudat nitidus praeconis filius inter
 pinnirapi cultos iuuenes iuuenesque lanistae."
 sic libitum uano, qui nos distinxit, Othoni.
 quis gener hic placuit censu minor atque puellae 160
 sarcinulis inpar? quis pauper scribitur heres?
 quando in consilio est aedilibus? agmine facto
 debuerant olim tenues migrasse Quirites.
 haut facile emergunt quorum uirtutibus obstat
 res angusta domi, sed Romae durior illis 165
 conatus: magno hospitium miserabile, magno
 seruorum uentres, et frugi cenula magno.
 fictilibus cenare pudet, quod turpe negabis
 translatus subito ad Marsos mensamque Sabellam
 contentusque illic Veneto duroque cucullo. 170
 pars magna Italiae est, si uerum admittimus, in qua
 nemo togam sumit nisi mortuus. ipsa dierum
 festorum herboso colitur si quando theatro
 maiestas tandemque redit ad pulpita notum
 exodium, cum personae pallentis hiatum 175
 in gremio matris formidat rusticus infans,
 aequales habitus illic similesque uidebis
 orchestram et populum; clari uelamen honoris
 sufficiunt tunicae summis aedilibus albae.
 hic ultra uires habitus nitor, hic aliquid plus 180
 quam satis est interdum aliena sumitur arca.
 commune id uitium est: hic uiuimus ambitiosa
 paupertate omnes. quid te moror? omnia Romae
 cum pretio. quid das, ut Cossum aliquando salutes,
 ut te respiciat clauso Veiiento labello? 185
 ille metit barbam, crinem hic deponit amati;
 plena domus libis uenalibus: accipe et istud
 fermentum tibi habe. praestare tributa clientes
 cogimur et cultis augere peculia seruis.
 quis timet aut timuit gelida Praeneste ruinam 190
 aut positis nemorosa inter iuga Volsiniis aut

simplicibus Gabiis aut proni Tiburis arce?
 nos urbem colimus tenui tibicine fultam
 magna parte sui; nam sic labentibus obstat
 uilicus et, ueteris rimae cum textit hiatus, 195
 securos pendente iubet dormire ruina.
 uiuendum est illic, ubi nulla incendia, nulli
 nocte metus. iam poscit aquam, iam friuola transfert
 Vcalegon, tabulata tibi iam tertia fumant:
 tu nescis; nam si gradibus trepidatur ab imis, 200
 ultimus ardebit quem tegula sola tuetur
 a pluuiis, molles ubi reddunt oua columbae.
 lectus erat Cordo Procula minor, urceoli sex
 ornamentum abaci, nec non et paruulus infra
 cantharus et recubans sub eodem marmore Chiron, 205
 iamque uetus Graecos seruabat cista libellos
 et diuina opici rodebant carmina mures.
 nil habuit Cordus, quis enim negat? et tamen illud
 perdidit infelix totum nihil. ultimus autem
 aerumnae cumulus, quod nudum et frustra rogantem 210
 nemo cibo, nemo hospitio tectoque iuuabit.
 si magna Asturici cecidit domus, horrida mater,
 pullati proceres, differt uadimonia praetor.
 tum gemimus casus urbis, tunc odimus ignem.
 ardet adhuc, et iam accurrit qui marmora donet, 215
 conferat inpensas; hic nuda et candida signa,
 hic aliquid praeclarum Euphranoris et Polycliti,
 haec Asianorum uetera ornamenta deorum,
 hic libros dabit et forulos mediamque Mineruam,
 hic modium argenti. meliora ac plura reponit 220
 Persicus orbis lautissimus et merito iam
 suspectus tamquam ipse suas incenderit aedes.
 si potes auelli circensibus, optima Sorae
 aut Fabrateriae domus aut Frusinone paratur
 quanti nunc tenebras unum conducis in annum. 225
 hortulus hic puteusque breuis nec reste mouendus
 in tenuis plantas facili diffunditur haustu.
 uiue bidentis amans et culti uilicus horti
 unde epulum possis centum dare Pythagoreis.
 est aliquid, quocumque loco, quocumque recessu, 230
 unius sese dominum fecisse lacertae.
 plurimus hic aeger moritur uigilando (sed ipsum
 languorem peperit cibus imperfectus et haerens
 ardenti stomacho); nam quae meritoria somnum
 admittunt? magnis opibus dormitur in urbe. 235
 inde caput morbi. raedarum transitus arto
 uicorum in flexu et stantis conuicia mandrae
 eripient somnum Druso uitulisque marinis.
 si uocat officium, turba cedente uehetur
 diues et ingenti curret super ora Liburna 240

atque obiter leget aut scribet uel dormiet intus;
 namque facit somnum clausa lectica fenestra.
 ante tamen ueniet: nobis properantibus obstat
 unda prior, magno populus premit agmine lumbos
 qui sequitur; ferit hic cubito, ferit assere duro 245
 alter, at hic tignum capiti incutit, ille metretam.
 pinguia crura luto, planta mox undique magna
 calor, et in digito clauus mihi militis haeret.
 nonne uides quanto celebretur sportula fumo?
 centum conuiuiae, sequitur sua quemque culina. 250
 Corbulo uix ferret tot uasa ingentia, tot res
 inpositas capiti, quas recto uertice portat
 seruulus infelix et cursu uentilat ignem.
 scinduntur tunicae sartae modo, longa coruscat
 serraco ueniente abies, atque altera pinum 255
 plaustra uehunt; nutant alte populoque minantur.
 nam si procubuit qui saxa Ligustica portat
 axis et euersum fudit super agmina montem,
 quid superest de corporibus? quis membra, quis ossa
 inuenit? obtritum uolgi perit omne cadauer 260
 more animae. domus interea secura patellas
 iam lauat et bucca foculum excitat et sonat unctis
 striglibus et pleno componit lintea guto.
 haec inter pueros uarie properantur, at ille
 iam sedet in ripa taetrumque nouicius horret 265
 porthmea nec sperat caenosi gurgitis alnum
 infelix nec habet quem porrigat ore trientem.
 respice nunc alia ac diuersa pericula noctis:
 quod spatium tectis sublimibus unde cerebrum
 testa ferit, quotiens rimosa et curta fenestris 270
 uasa cadant, quanto percussum pondere signent
 et laedant silicem. possis ignauus haberi
 et subiti casus inprouidus, ad cenam si
 intestatus eas: adeo tot fata, quot illa
 nocte patent uigiles te praetereunte fenestrae. 275
 ergo optes uotumque feras miserabile tecum,
 ut sint contentae patulas defundere pelues.
 ebrius ac petulans, qui nullum forte cecidit,
 dat poenas, noctem patitur lugentis amicum
 Pelidae, cubat in faciem, mox deinde supinus: 280
 [ergo non aliter poterit dormire; quibusdam]
 somnum rixa facit. sed quamuis inprobus annis
 atque mero feruens cauet hunc quem coccina laena
 uitari iubet et comitum longissimus ordo,
 multum praeterea flammaram et aenea lampas. 285
 me, quem luna solet deducere uel breue lumen
 candelae, cuius dispenso et tempero filum,
 contemnit. miserae cognosce prohoemia rixae,
 si rixa est, ubi tu pulsas, ego uapulo tantum.

stat contra starique iubet. parere necesse est; 290
 nam quid agas, cum te furiosus cogat et idem
 fortior? "unde uenis" exclamat, "cuius aceto,
 cuius conche tumes? quis tecum sectile porrum
 sutor et elixi ueruecis labra comedit?
 nil mihi respondes? aut dic aut accipe calcem. 295
 ede ubi consistas: in qua te quaero proseucha?"
 dicere si temptes aliquid tacitusue recedas,
 tantumdem est: feriunt pariter, uadimonia deinde
 irati faciunt. libertas pauperis haec est:
 pulsatus rogat et pugnibus concisus adorat 300
 ut liceat paucis cum dentibus inde reuerti.
 nec tamen haec tantum metuas; nam qui spoliet te
 non derit clausis domibus postquam omnis ubique
 fixa catenatae siluit compago tabernae.
 interdum et ferro subitus grassator agit rem: 305
 armato quotiens tutae custode tenentur
 et Pomptina palus et Gallinaria pinus,
 sic inde huc omnes tamquam ad uiuaria currunt.
 qua fornace graues, qua non incude catenae?
 maximus in uinclis ferri modus, ut timeas ne 310
 uomer deficiat, ne marra et sarcula desint.
 felices proauorum ataus, felicia dicas
 saecula quae quondam sub regibus atque tribunis
 uiderunt uno contentam carcere Romam.
 his alias poteram et pluris subnectere causas, 315
 sed iumenta uocant et sol inclinat. eundum est;
 nam mihi commota iamdudum mulio uirga
 adnuit. ergo uale nostri memor, et quotiens te
 Roma tuo refici properantem reddet Aquino,
 me quoque ad Heluinam Cererem uestramque Dianam 320
 conuerte a Cumis. saturarum ego, ni pudet illas,
 auditor gelidos ueniam caligatus in agros.'

Satura IV

Ecce iterum Crispinus, et est mihi saepe uocandus
ad partes, monstrum nulla uirtute redemptum
a uitiiis, aegrae solaque libidine fortes
deliciae, uiduas tantum aspernatus adulter.
quid refert igitur, quantis iumenta fatiget 5
porticibus, quanta nemorum uectetur in umbra,
iugera quot uicina foro, quas emerit aedes
[nemo malus felix, minime corruptor et idem]
incestus, cum quo nuper uittata iacebat
sanguine adhuc uiuo terram subitura sacerdos? 10
sed nunc de factis leuioribus. et tamen alter
si fecisset idem caderet sub iudice morum;
nam, quod turpe bonis Titio Seiioque, decebat
Crispinum. quid agas, cum dira et foedior omni
crimine persona est? mullum sex milibus emit, 15
aequantem sane paribus sestertia libris,
ut perhibent qui de magnis maiora locuntur.
consilium laudo artificis, si munere tanto
praecipuam in tabulis ceram senis abstulit orbi;
est ratio ulterior, magnae si misit amicae, 20
quae uehitur cluso latis specularibus antro.
nil tale expectes: emit sibi. multa uidemus
quae miser et frugi non fecit Apicius. hoc tu
succinctus patria quondam, Crispine, papyro?
hoc pretio squamae? potuit fortasse minoris 25
piscator quam piscis emi; prouincia tanti
uendit agros, sed maiores Apulia uendit.
qualis tunc epulas ipsum glutuisse putamus
induperatorem, cum tot sestertia, partem
exiguam et modicae sumptam de margine cenae, 30
purpureus magni ructarit scurra Palati,
iam princeps equitum, magna qui uoce solebat
uendere municipes fracta de merce siluros?
incipere, Calliope. licet et considerare: non est
cantandum, res uera agitur. narrate, puellae 35
Pierides, prosit mihi uos dixisse puellas.
cum iam semianimum laceraret Flauius orbem
ultimus et caluo seruiret Roma Neroni,
incidit Hadriaci spatium admirabile rhombi
ante domum Veneris, quam Dorica sustinet Ancon, 40
impleuitque sinus; neque enim minor haeserat illis
quos operit glacies Maeotica ruptaque tandem
solibus effundit torrentis ad ostia Ponti
desidia tardos et longo frigore pingues.

destinat hoc monstrum cumbae linique magister   45
 pontifici summo. quis enim proponere talem
 aut emere auderet, cum plena et litora multo
 delatore forent? dispersi protinus algae
 inquisitores agerent cum remige nudo,
 non dubitaturi fugituum dicere piscem   50
 depastumque diu uiuaria Caesaris, inde
 elapsum ueterem ad dominum debere reuerti.
 si quid Palfurio, si credimus Armillato,
 quidquid conspicuum pulchrumque est aequore toto
 res fiski est, ubicumque natat. donabitur ergo,   55
 ne pereat. iam letifero cedente pruinis
 autumno, iam quartanam sperantibus aegris,
 stridebat deformis hiems praedamque recentem
 seruabat; tamen hic properat, uelut urgueat auster.
 utque lacus suberant, ubi quamquam diruta seruat   60
 ignem Troianum et Vestam colit Alba minorem,
 obstitit intranti miratrix turba parumper.
 ut cessit, facili patuerunt cardine ualuae;
 exclusi spectant admissa obsonia patres.
 itur ad Atriden. tum Picens 'accipe' dixit   65
 ' p̄uatis maiora focis. genialis agatur
 iste dies. propera stomachum laxare sagina
 et tua seruatum consume in saecula rhombum.
 ipse capi uoluit.' quid apertius? et tamen illi
 surgebant cristae. nihil est quod credere de se   70
 non possit cum laudatur dis aequa potestas.
 sed derat pisci patinae mensura. uocantur
 ergo in consilium proceres, quos oderat ille,
 in quorum facie miserae magnaeeq; sedebat
 pallor amicitiae. primus clamante Liburno   75
 'currite, iam sedit' p̄ta properabat abolla
 Pegasus, attonitae positus modo uilicus urbi.
 anne aliud tum praefecti? quorum optimus atque
 interpret legum sanctissimus omnia, quamquam
 temporibus diris, tractanda putabat inermi   80
 iustitia. uenit et Crispi iucunda senectus,
 cuius erant mores qualis facundia, mite
 ingenium. maria ac terras populosque regenti
 quis comes utilior, si clade et peste sub illa
 saeuitiam damnare et honestum adferre liceret   85
 consilium? sed quid uiolentius aure tyranni,
 cum quo de pluuiis aut aestibus aut nimbose
 uere locuturi fatum pendebat amici?
 ille igitur numquam derexit bracchia contra
 torrentem, nec ciuis erat qui libera posset   90
 uerba animi proferre et uitam inpendere uero.
 sic multas hiemes atque octogensima uidit
 solstitia, his armis illa quoque tutus in aula.

proximus eiusdem properabat Acilius aeui
 cum iuvene indigno quem mors tam saeua maneret 95
 et domini gladiis tam festinata; sed olim
 prodigio par est in nobilitate senectus,
 unde fit ut malim fraterculus esse gigantis.
 profuit ergo nihil misero quod comminus ursos
 figebat Numidas Albana nudus harena 100
 uenator. quis enim iam non intellegat artes
 patricias? quis priscum illud miratur acumen,
 Brute, tuum? facile est barbato inponere regi.
 nec melior uultu quamuis ignobilis ibat
 Rubrius, offensae ueteris reus atque tacendae, 105
 et tamen improbior saturam scribente cinaedo.
 Montani quoque uenter adest abdomine tardus,
 et matutino sudans Crispinus amomo
 quantum uix redolent duo funera, saeuior illo
 Pompeius tenui iugulos aperire susurro, 110
 et qui uulturibus seruabat uiscera Dacis
 Fuscus marmorea meditatus proelia uilla,
 et cum mortifero prudens Veiento Catullo,
 qui numquam uisae flagrabat amore puellae,
 grande et conspicuum nostro quoque tempore monstrum, 115
 caecus adulator dirisque ~a ponte~ satelles,
 dignus Aricinos qui mendicaret ad axes
 blandaque deuexae iactaret basia raedae.
 nemo magis rhombum stupuit; nam plurima dixit
 in laeuum conuersus, at illi dextra iacebat 120
 belua. sic pugnas Cilicis laudabat et ictus
 et pegma et pueros inde ad uelaria raptos.
 non cedit Veiento, sed ut fanaticus oestro
 percussus, Bellona, tuo diuinat et ' inens
 omen habes' inquit ' agni clarique triumphi. 125
 regem aliquem capies, aut de temone Britanno
 excidet Aruiragus. peregrina est belua: cernis
 erectas in terga sudes?' hoc defuit unum
 Fabricio, patriam ut rhombi memoraret et annos.
 ' quidam igitur censes? conciditur?' bsit ab illo 130
 dedecus hoc' Moranus ait, 'testa alta paretur
 quae tenui muro spatiosum colligat orbem.
 debetur magnus patinae subitusque Prometheus.
 argillam atque rotam citius properate, sed ex hoc
 tempore iam, Caesar, figuli tua castra sequantur.' 135
 uicit digna uiro sententia. nouerat ille
 luxuriam inperii ueterem noctesque Neronis
 iam medias aliamque famem, cum pulmo Falerno
 arderet. nulli maior fuit usus edendi
 tempestate mea: Circeis nata forent an 140
 Lucrinum ad saxum Rutupinoue edita fundo
 ostrea callebat primo deprendere morsu,

et semel aspecti litus dicebat echini.
surgitur et misso proceres exire iubentur
consilio, quos Albanam dux magnus in arcem 145
traxerat attonitos et festinare coactos,
tamquam de Chattis aliquid toruisque Sygambris
dicturus, tamquam ex diuersis partibus orbis
anxia praecipiti uenisset epistula pinna.
atque utinam his potius nugis tota illa dedisset 150
tempora saeuitiae, claras quibus abstulit urbi
inlustresque animas inpune et uindice nullo.
sed periit postquam cerdonibus esse timendus
coeperat: hoc nocuit Lamiarum caede madenti.

Satura V

Si te propositi nondum pudet atque eadem est mens,
ut bona summa putes aliena uiuere quadra,
si potes illa pati quae nec Sarmentus iniquas
Caesaris ad mensas nec uilis Gabba tulisset,
quamuis iurato metuam tibi credere testi. 5
uentre nihil noui frugalius; hoc tamen ipsum
defecisse puta, quod inani sufficit aluo:
nulla crepido uacat? nusquam pons et tegetis pars
dimidia breuior? tantine iniuria cenae,
tam ieiuna fames, cum possit honestius illic 10
et tremere et sordes farris mordere canini?
    primo fige loco, quod tu discumbere iussus
mercedem solidam ueterum capis officiorum.
fructus amicitiae magnae cibus: inputat hunc rex,
et quamuis rarum tamen inputat. ergo duos post 15
si libuit menses neglectum adhibere clientem,
tertia ne uacuo cessaret culcita lecto,
' uanissimus' ait. uotorum summa. quid ultra
quaeris? habet Trebius propter quod rumpere somnum
debeat et ligulas dimittere, sollicitus ne 20
tota salutatrix iam turba peregerit orbem,
sideribus dubiis aut illo tempore quo se
frigida circumagunt pigri serraca Bootae.
    qualis cena tamen! uinum quod sucida nolit
lana pati: de conuiuia Corybanta uidebis. 25
iurgia proludunt, sed mox et pocula torques
saucius et rubra deterges uulnera mappa,
inter uos quotiens libertorumque cohortem
pugna Saguntina feruet commissa lagona.
ipse capillato diffusum consule potat 30
calcatamque tenet bellis socialibus uuam.
cardiaco numquam cyathum missurus amico
cras bibit Albanis aliquid de montibus aut de
Setinis, cuius patriam titulumque senectus
deleuit multa ueteris fuligine testae, 35
quale coronati Thrasea Heluidiusque bibebant
Brutorum et Cassi natalibus. ipse capaces
Heliadum crustas et inaequales berullo
Virro tenet phialas: tibi non committitur aurum,
uel, si quando datur, custos adfixus ibidem, 40
qui numeret gemmas, unguis obseruet acutos.
da ueniam: praeclara illi laudatur iaspis.
nam Virro, ut multi, gemmas ad pocula transfert
a digitis, quas in uaginae fronte solebat

ponere zelotypo iuuenis praelatus Iarbae. 45
 tu Beneuentani sutoris nomen habentem
 siccabis calicem nasorum quattuor ac iam
 quassatum et rupto poscentem sulphura uitro.
 si stomachus domini feruet uinoque ciboque,
 frigidior Geticis petitur decocta pruinis. 50
 non eadem uobis poni modo uina querebar?
 uos aliam potatis aquam. tibi pocula cursor
 Gaetulus dabit aut nigri manus ossea Mauri
 et cui per mediam nolis occurrere noctem,
 cliuosae ueheris dum per monumenta Latinae. 55
 flos Asiae ante ipsum, pretio maiore paratus
 quam fuit et Tulli census pugnacis et Anci
 et, ne te teneam, Romanorum omnia regum
 friuola. quod cum ita sit, tu Gaetulum Ganymedem
 respice, cum sities. nescit tot milibus emptus 60
 pauperibus miscere puer, sed forma, sed aetas
 digna supercilio. quando ad te peruenit ille?
 quando rogatus adest calidae gelidaeque minister?
 quippe indignatur ueteri parere clienti
 quodque aliquid poscas et quod se stante recumbas. 65
 [maxima quaeque domus seruis est plena superbis.]
 ecce alius quanto porrexit murmure panem
 uix fractum, solidae iam mucida frusta farinae,
 quae genuinum agitent, non admittentia morsum.
 sed tener et niueus mollique siligine fictus 70
 seruatur domino. dextram cohibere memento;
 salua sit artoptae reuerentia. finge tamen te
 inprobulum, superest illic qui ponere cogat:
 ' uis tu consuetis, audax conuiuia, canistris
 impleri panisque tui nouisse colorem?' 75
 ' scibet hoc fuerat, propter quod saepe relictas
 coniuge per montem aduersum gelidasque cucurri
 Esquillas, fremeret saeua cum grandine uernus
 Iuppiter et multo stillaret paenula nimbo.'
 aspice quam longo distinguat pectore lancem 80
 quae fertur domino squilla, et quibus undique saepta
 asparagis qua despiciat conuiuia cauda,
 dum uenit excelsi manibus sublata ministri.
 sed tibi dimidio constrictus cammarus ouo
 ponitur exigua feralis cena patella. 85
 ipse Venafrano piscem perfundit, at hic qui
 pallidus adfertur misero tibi caulis olebit
 lanternam; illud enim uestris datur alueolis quod
 canna Micipsarum prora subuexit acuta,
 propter quod Romae cum Boccare nemo lauatur, 90
 quod tutos etiam facit a serpentibus atris.
 nullus erit domini, quem misit Corsica uel quem
 Tauromenitanae rupes, quando omne peractum est

et iam defecit nostrum mare, dum gula saeuit,
 retibus adsiduis penitus scrutante macello 95
 proxima, nec patimur Tyrrhenum crescere piscem.
 instruit ergo focum prouincia, sumitur illinc
 quod captator emat Laenas, Aurelia uendat.
 Virroni muraena datur, quae maxima uenit
 gurgite de Siculo; nam dum se continet Auster, 100
 dum sedet et siccat madidas in carcere pinnas,
 contemnunt mediam temeraria lina Charybdim:
 uos anguilla manet longae cognata colubrae
 aut ~glacie aspersus~ maculis Tiberinus et ipse
 uernula riparum, pinguis torrente cloaca 105
 et solitus mediae cryptam penetrare Suburae.
 ipsi pauca uelim, facilem si praebeat aurem.
 nemo petit, modicis quae mittebantur amicis
 a Seneca, quae Piso bonus, quae Cotta solebat
 largiri; namque et titulis et fascibus olim 110
 maior habebatur donandi gloria. solum
 poscimus ut cenes ciuilitate. hoc face et esto,
 esto, ut nunc multi, diues tibi, pauper amicis.
 anseris ante ipsum magni iecur, anseribus par
 altilis, et flauis dignus ferro Meleagri 115
 spumat aper. post hunc tradentur tubera, si uer
 tunc erit et facient optata tonitrua cenas
 maiores. ' tibi ~~abe~~ frumentum' Adidius inquit,
 ' o Ibye, disiunge boues, dum tubera mittas.'
 structorem interea, ne qua indignatio desit, 120
 saltantem spectes et chironomunta uolanti
 cultello, donec peragat dictata magistri
 omnia; nec minimo sane discrimine refert
 quo gestu lepores et quo gallina secetur.
 duceris planta uelut ictus ab Hercule Cacus 125
 et ponere foris, si quid temptaueris umquam
 hiscere tamquam habeas tria nomina. quando propinat
 Virro tibi sumitue tuis contacta labellis
 pocula? quis uestrum temerarius usque adeo, quis
 perditus, ut dicat regi 'bibe'? plurima sunt quae 130
 non audent homines pertusa dicere laena.
 quadringenta tibi si quis deus aut similis dis
 et melior fatis donaret homuncio, quantus
 ex nihilo, quantus fieres Virronis amicus!
 ' al Trebio, pone ad Trebium. uis, frater, ab ipsis 135
 ilibus?' o nummi, uobis hunc praestat honorem,
 uos estis frater. dominus tamen et domini rex
 si uis tunc fieri, nullus tibi paruulus aula
 luserit Aeneas nec filia dulcior illo.
 [iucundum et carum sterilis facit uxor amicum.] 140
 sed tua nunc Mycale pariat licet et pueros tres
 in gremium patris fundat semel, ipse loquaci

gaudebit nido, uiridem thoraca iubebit
adferri minimasque nuces assemque rogatum,
ad mensam quotiens parasitus uenerit infans. 145

uilibus ancipites fungi ponentur amicis,
boletus domino, sed quales Claudius edit
ante illum uxoris, post quem nihil amplius edit.
Virro sibi et reliquis Virronibus illa iubebit
poma dari, quorum solo pascaris odore, 150

qualia perpetuus Phaeacum autumnus habebat,
credere quae possis subrepta sororibus Afris:
tu scabie frueris mali, quod in aggere rodit
qui tegitur parma et galea metuensque flagelli
discit ab hirsuta iaculum torquere capella. 155

forsitan inpensae Virronem parcere credas.
hoc agit, ut doleas; nam quae comoedia, mimus
quis melior plorante gula? ergo omnia fiunt,
si nescis, ut per lacrimas effundere bilem
cogaris pressoque diu stridere molari. 160

tu tibi liber homo et regis conuiuia uideris:
captum te nidore suae putat ille culinae,
nec male coniectat; quis enim tam nudus, ut illum
bis ferat, Etruscum puero si contigit aurum
uel nodus tantum et signum de paupere loro? 165

spes bene cenandi uos decipit. 'ecce dabit iam
semesum leporem atque aliquid de clunibus apri,
ad nos iam ueniet minor altilis.' ~~in~~ parato
intactoque omnes et stricto pane tacetis.
ille sapit, qui te sic utitur. omnia ferre 170

si potes, et debes. pulsandum uertice raso
praebebis quandoque caput nec dura timebis
flagra pati, his epulis et tali dignus amico.

Satura VI

Credo Pudicitiam Saturno rege moratam
in terris uisamque diu, cum frigida paruas
praeberet spelunca domos ignemque laremque
et pecus et dominos communi clauderet umbra,
siluestrem montana torum cum sterneret uxor 5
frondibus et culmo uicinarumque ferarum
pellibus, haut similis tibi, Cynthia, nec tibi, cuius
turbauit nitidos extinctus passer ocellos,
sed potanda ferens infantibus ubera magnis
et saepe horridior glandem ructante marito. 10
quippe aliter tunc orbe nouo caeloque recenti
uiuabant homines, qui rupto robore nati
compositiue luto nullos habuere parentes.
multa Pudicitiae ueteris uestigia forsan
aut aliqua exstiterint et sub Ioue, sed Ioue nondum 15
barbato, nondum Graecis iurare paratis
per caput alterius, cum furem nemo timeret
caulibus ac pomis et aperto uiueret horto.
paulatim deinde ad superos Astraea recessit
hac comite, atque duae pariter fugere sorores. 20
anticum et uetus est alienum, Postume, lectum
concutere atque sacri genium contemnere fulcri.
omne aliud crimen mox ferrea protulit aetas:
uiderunt primos argentea saecula moechos.
conuentum tamen et pactum et sponsalia nostra 25
tempestate paras iamque a tonsore magistro
pecteris et digito pignus fortasse dedisti?
certe sanus eras. uxorem, Postume, ducis?
dic qua Tisiphone, quibus exagitare colubris.
ferre potes dominam saluis tot restibus ullam, 30
cum pateant altae caligantesque fenestrae,
cum tibi uicinum se praebeat Aemilius pons?
aut si de multis nullus placet exitus, illud
nonne putas melius, quod tecum pusio dormit?
pusio, qui noctu non litigat, exigit a te 35
nulla iacens illic munuscula, nec queritur quod
et lateri parcas nec quantum iussit anheles.
sed placet Vrsidio lex Iulia: tollere dulcem
cogitat heredem, cariturus turture magno
mullorumque iubis et captatore macello. 40
quid fieri non posse putes, si iungitur ulla
Vrsidio? si moechorum notissimus olim
stulta maritali iam porrigit ora capistro,
quem totiens textit perituri cista Latini?

quid quod et antiquis uxor de moribus illi   45
quaeritur? o medici, nimiam pertundite uenam.
delicias hominis! Tarpeium limen adora
pronus et auratam Iunoni caede iuuencam,
si tibi contigerit capitis matrona pudici.
paucae adeo Cereris uittas contingere dignae,   50
quarum non timeat pater oscula. necte coronam
postibus et densos per limina tende corymbos.
unus Hiberinae uir sufficit? ocius illud
extorquebis, ut haec oculo contenta sit uno.
magna tamen fama est cuiusdam rure paterno   55
uiuatis. uiuat Gabiis ut uixit in agro,
uiuat Fidenis, et agello cedo paterno.
quis tamen adfirmat nil actum in montibus aut in
speluncis? adeo senuerunt Iuppiter et Mars?
    porticibusne tibi monstratur femina uoto   60
digna tuo? cuneis an habent spectacula totis
quod securus ames quodque inde excerpere possis?
chironomon Ledam molli saltante Bathyllo
Tuccia uesicae non imperat, Apula gannit,
[sicut in amplexu, subito et miserabile longum.]   65
attendit Thymele: Thymele tunc rustica discit.
ast aliae, quotiens aulaea recondita cessant,
et uacuo clusoque sonant fora sola theatro,
atque a plebeis longe Megalesia, tristes
personam thyrsumque tenent et subligar Acci.   70
Vrbicus exodio risum mouet Atellanae
gestibus Autonoës, hunc diligit Aelia pauper.
soluitur his magno comoedi fibula, sunt quae
Chrysogonum cantare uentent, Hispulla tragoedo
gaudet: an expectas ut Quintilianus ametur?   75
accipis uxorem de qua citharoedus Echion
aut Glaphyrus fiat pater Ambrosiusque choraules.
longa per angustos figamus pulpita uicos,
ornentur postes et grandi ianua lauro,
ut testudineo tibi, Lentule, conopeo   80
nobilis Euryalum murmillonem exprimat infans.
nupta senatori comitata est Eppia ludum
ad Pharon et Nilum famosaque moenia Lagi
prodigia et mores urbis damnante Canopo.
inmemor illa domus et coniugis atque sororis   85
nil patriae indulsit, plorantisque improba natos
utque magis stupeas ludos Paridemque reliquit.
sed quamquam in magnis opibus plumaque paterna
et segmentatis dormisset paruula cunis,
contempsit pelagus; famam contempserat olim,   90
cuius apud molles minima est iactura cathedras.
Tyrrhenos igitur fluctus lateque sonantem
pertulit Ionium constanti pectore, quamuis

mutandum totiens esset mare. iusta pericli
 si ratio est et honesta, timent pauidoque gelantur 95
 pectore nec tremulis possunt insistere plantis:
 fortem animum praestant rebus quas turpiter audent.
 si iubeat coniunx, durum est conscendere nauem,
 tunc sentina grauis, tunc summus uertitur aer:
 quae moechum sequitur, stomacho ualet. illa maritum 100
 conuomit, haec inter nautas et prandet et errat
 per puppem et duros gaudet tractare rudentis.
 qua tamen exarsit forma, qua capta iuuenta
 Eppia? quid uidit propter quod ludia dici
 sustinuit? nam Sergiolus iam radere guttur 105
 coeperat et secto requiem sperare lacerto;
 praeterea multa in facie deformia, sicut
 attritus galea mediisque in naribus ingens
 gibbus et acre malum semper stillantis ocelli.
 sed gladiator erat. facit hoc illos Hyacinthos; 110
 hoc pueris patriaeque, hoc praetulit illa sorori
 atque uiro. ferrum est quod amant. hic Sergius idem
 accepta rude coepisset Veiiento uideri.
 quid priuata domus, quid fecerit Eppia, curas?
 respice riuales diuorum, Claudius audi 115
 quae tulerit. dormire uirum cum senserat uxor,
 sumere nocturnos meretrix Augusta cucullos 118
 ausa Palatino et tegetem praeferre cubili 117
 linquebat comite ancilla non amplius una. 119
 sed nigrum flauo crinem abscondente galero
 intrauit calidum ueteri centone lupanar
 et cellam uacuam atque suam; tunc nuda papillis
 prostitit auratis titulum mentita Lyciscae
 ostenditque tuum, generose Britannice, uentrem.
 excepit blanda intrantis atque aera poposcit. 125
 [continueque iacens cunctorum absorbit ictus.]
 mox lenone suas iam dimittente puellas
 tristes abit, et quod potuit tamen ultima cellam
 clausit, adhuc ardens rigidae tentigine uoluae,
 et lassata uiris necdum satiata recessit, 130
 obscurisque genis turpis fumoque lucernae
 foeda lupanaris tulit ad puluinar odorem.
 hippomanes carmenque loquar coctumque uenenum
 priuignoque datum? faciunt grauiora coactae
 imperio sexus minimumque libidine peccant. 135
 'optina sed quare Caesennia teste marito?'
 bis quingena dedit. tanti uocat ille pudicam,
 nec pharetris Veneris macer est aut lampade feruet:
 inde faces ardent, ueniunt a dote sagittae.
 libertas emitur. coram licet innuat atque 140
 rescribat: uidua est, locuples quae nupsit auaro.
 'cur desiderio Bibulae Sertorius ardet?'

si uerum excutias, facies non uxor amatur.
 tres rugae subeant et se cutis arida laxet,
 fiant obscuri dentes oculique minores, 145
 'collige sarcinulas' dicet libertus ' tæxi.
 iam grauis es nobis et saepe emungeris. exi
 ocius et propera. sicco uenit altera naso.'
 interea calet et regnat poscitque maritum
 pastores et ouem Canusinam ulmosque Falernas- 150
 quantulum in hoc!-pueros omnes, ergastula tota,
 quodque domi non est, sed habet uicinus, ematur.
 mense quidem brumae, cum iam mercator Iason
 clausus et armatis obstat casa candida nautis,
 grandia tolluntur crystallina, maxima rursus 155
 murrina, deinde adamas notissimus et Beronices
 in digito factus pretiosior. hunc dedit olim
 barbarus incestae, dedit hunc Agrippa sorori,
 obseruant ubi festa mero pede sabbata reges
 et uetus indulget senibus clementia porcis. 160
 ' nullæ de tantis gregibus tibi digna uidetur?'
 sit formonsa, decens, diues, fecunda, uetustos
 porticibus disponat auos, intactior omni
 crinibus effusis bellum dirimente Sabina,
 rara auis in terris nigroque simillima cycno, 165
 quis feret uxorem cui constant omnia? malo,
 malo Venustinam quam te, Cornelia, mater
 Gracchorum, si cum magnis uirtutibus adfers
 grande supercilium et numeras in dote triumphos.
 tolle tuum, precor, Hannibalem uictumque Syphacem 170
 in castris et cum tota Carthagine migra.
 ' pæce, precor, Pæan, et tu, dea, pone sagittas;
 nil pueri faciunt, ipsam configite matrem'
 Amphion clamat, sed Pæan contrahit arcum.
 extulit ergo greges natorum ipsumque parentem, 175
 dum sibi nobilior Latonae gente uidetur
 atque eadem scrofa Niobe fecundior alba.
 quae tanti grauitas, quae forma, ut se tibi semper
 inputet? huius enim rari summique uoluptas
 nulla boni, quotiens animo corrupta superbo 180
 plus aloes quam mellis habet. quis deditus autem
 usque adeo est, ut non illam quam laudibus effert
 horreat inque diem septenis oderit horis?
 quaedam parua quidem, sed non toleranda maritis.
 nam quid rancidius quam quod se non putat ulla 185
 formosam nisi quae de Tusca Graecula facta est,
 de Sulmonensi mera Cecropis? omnia Graece:
 [cum sit turpe magis nostris nescire Latine.]
 hoc sermone pauent, hoc iram, gaudia, curas,
 hoc cuncta effundunt animi secreta. quid ultra? 190
 concumbunt Graece. dones tamen ista puellis,

tune etiam, quam sextus et octogensimus annus
 pulsat, adhuc Graece? non est hic sermo pudicus
 in uetula. quotiens lascium interuenit illud
 zoe kai psyche, modo sub lodice relictis 195
 uteris in turba. quod enim non excitet inguen
 uox blanda et nequam? digitos habet. ut tamen omnes
 subsidant pinnae, dicas haec mollius Haemo
 quamquam et Carpophoro, facies tua computat annos.
 si tibi legitimis pactam iunctamque tabellis 200
 non es amaturus, ducendi nulla uidetur
 causa, nec est quare cenam et mustacea perdas
 labente officio crudis donanda, nec illud
 quod prima pro nocte datur, cum lance beata
 Dacicus et scripto radiat Germanicus auro. 205
 si tibi simplicitas uxoria, deditus uni
 est animus, summitte caput ceruice parata
 ferre iugum. nullam inuenies quae parcat amanti.
 ardeat ipsa licet, tormentis gaudet amantis
 et spoliis; igitur longe minus utilis illi 210
 uxor, quisquis erit bonus optandusque maritus.
 nil umquam inuita donabis coniuge, uendes
 hac obstante nihil, nihil haec si nolet emetur.
 haec dabit affectus: ille excludatur amicus
 iam senior, cuius barbam tua ianua uidit. 215
 testandi cum sit lenonibus atque lanistis
 libertas et iuris idem contingat harenae,
 non unus tibi riualis dictabitur heres.
 ' p~~o~~a crucem seruo.' 'meruit quo crimine seruus
 supplicium? quis testis adest? quis detulit? audi; 220
 nulla umquam de morte hominis cunctatio longa est.'
 ' o~~o~~mens, ita seruus homo est? nil fecerit, esto:
 hoc uolo, sic iubeo, sit pro ratione uoluntas.'
 imperat ergo uiro. sed mox haec regna relinquit
 permutatque domos et flammea conterit; inde 225
 auolat et sprete repetit uestigia lecti.
 ornatas paulo ante fores, pendentia linquit
 uela domus et adhuc uirides in limine ramos.
 sic crescit numerus, sic fiunt octo mariti
 quinque per autumnos, titulo res digna sepulcri. 230
 desperanda tibi salua concordia socru.
 illa docet spoliis nudi gaudere mariti,
 illa docet missis a corruptore tabellis
 nil rude nec simplex rescribere, decipit illa
 custodes aut aere domat. tum corpore sano 235
 aduocat Archigenen onerosaque pallia iactat.
 abditus interea latet et secretus adulter
 inpatiensque morae silet et praeputia ducit.
 scilicet expectas ut tradat mater honestos
 atque alios mores quam quos habet? utile porro 240

filiolam turpi uetulae producere turpem.

nulla fere causa est in qua non femina litem
mouerit. accusat Manilia, si rea non est.
conponunt ipsae per se formantque libellos,
principium atque locos Celso dictare paratae. 245

endromidas Tyrias et femineum ceroma
quis nescit, uel quis non uidit uulnera pali,
quem cauat adsiduis rudibus scutoque lacessit
atque omnis implet numeros dignissima prorsus
Florali matrona tuba, nisi si quid in illo 250

pectore plus agit ueraeque paratur harenae?
quem praestare potest mulier galeata pudorem,
quae fugit a sexu? uires amat. haec tamen ipsa
uir nollet fieri; nam quantula nostra uoluptas!
quale decus, rerum si coniugis auctio fiat, 255

balteus et manicae et cristae crurisque sinistri
dimidium tegimen! uel si diuersa mouebit
proelia, tu felix ocreas uendente puella.
hae sunt quae tenui sudant in cyclade, quarum
delicias et panniculus bombycinus urit. 260

aspice quo fremitu monstratos perferat ictus
et quanto galeae curuetur pondere, quanta
poplitibus sedeat quam denso fascia libro,
et ride positis scaphium cum sumitur armis.
dicite uos, neptes Lepidi caeciue Metelli 265

Gurgitis aut Fabii, quae ludia sumpserit umquam
hos habitus? quando ad palum gemat uxor Asyli?

semper habet lites alternaque iurgia lectus
in quo nupta iacet; minimum dormitur in illo.
tum grauis illa uiro, tunc orba tigride peior, 270
cum simulat gemitus occulti conscia facti,
aut odit pueros aut ficta paelice plorat

uberibus semper lacrimis semperque paratis
in statione sua atque expectantibus illam,
quo iubeat manare modo. tu credis amorem, 275
tu tibi tunc, uruca, places fletumque labellis
exorbes, quae scripta et quot lecture tabellas
si tibi zelotypae retegantur scrinia moechae!

sed iacet in serui complexibus aut equitis. dic,
dic aliquem sodes hic, Quintiliane, colorem. 280
haeremus. dic ipsa. ' hūm conuenerat' inquit
' ut faceres tu quod uelles, nec non ego possem
indulgere mihi. clames licet et mare caelo
confundas, homo sum.' nihil auidacius illis
deprentis: iram atque animos a crimine sumunt. 285

unde haec monstra tamen uel quo de fonte requiris?
praestabat castas humilis fortuna Latinas
quondam, nec uitii contingi parua sinebant
tectata labor somnique breues et uellere Tusco

uexatae duraeque manus ac proximus urbi   290
 Hannibal et stantes Collina turre mariti.
 nunc patimur longae pacis mala, saeuior armis
 luxuria incubuit uictumque ulciscitur orbem.
 nullum crimen abest facinusque libidinis ex quo
 paupertas Romana perit. hinc fluxit ad istos   295
 et Sybaris colles, hinc et Rhodos et Miletos
 atque coronatum et petulans madidumque Tarentum.
 prima peregrinos obscena pecunia mores
 intulit, et turpi fregerunt saecula luxu
 diuitiae molles. quid enim uenus ebria curat?   300
 inguinis et capitis quae sint discrimina nescit
 grandia quae mediis iam noctibus ostrea mordet,
 cum perfusa mero spumant unguenta Falerno,
 cum bibitur concha, cum iam uertigine tectum
 ambulat et geminis exsurgit mensa lucernis.   305
 i nunc et dubita qua sorbeat aera sanna
 Maura, Pudicitiae ueterem cum praeterit aram,   308
 Tullia quid dicat, notae collactea Maurae.   307
 noctibus hic ponunt lecticas, micturiunt hic   309
 effigiemque deae longis siphonibus implent
 inque uices equitant ac Luna teste mouentur,
 inde domos abeunt: tu calcas luce reuersa
 coniugis urinam magnos uisurus amicos.
 nota bonae secreta deae, cum tibia lumbos
 incitat et cornu pariter uinoque feruntur   315
 attonitae crinemque rotant ululantque Priapi
 maenades. o quantus tunc illis mentibus ardor
 concubitus, quae uox saltante libidine, quantus
 ille meri ueteris per crura madentia torrens!
 lenonum ancillas posita Saufeia corona   320
 prouocat et tollit pendentis praemia coxae,
 ipsa Medullinae fluctum crisantis adorat:
 palma inter dominas, uirtus natalibus aequa.
 nil ibi per ludum simulabitur, omnia fient
 ad uerum, quibus incendi iam frigidus aeuo   325
 Laomedontiades et Nestoris hirnea possit.
 tunc prurigo morae inpatiens, tum femina simplex,
 ac pariter toto repetitus clamor ab antro
 ' *ai*m fas est, admitte uiros.' dormitat adulter,
 illa iubet sumpto iuuenem properare cucullo;   330
 si nihil est, seruis incurritur; abstuleris spem
 seruorum, uenit et conductus aquarius; hic si
 quaeritur et desunt homines, mora nulla per ipsam
 quo minus inposito clunem summittat asello.
 atque utinam ritus ueteres et publica saltem   335
 his intacta malis agerentur sacra; sed omnes
 nouerunt Mauri atque Indi quae psaltria penem
 maiorem quam sunt duo Caesaris Anticatones

illuc, testiculi sibi conscius unde fugit mus,
 intulerit, ubi uelari pictura iubetur 340
 quaecumque alterius sexus imitata figuras.
 et quis tunc hominum contemptor numinis, aut quis
 simpuium ridere Numae nigrumque catinum
 et Vaticano fragiles de monte patellas
 ausus erat? sed nunc ad quas non Clodius aras? 345
 [audio quid ueteres olim moneatis amici,
 ' ~~po~~seram, cohibe.' sed quis custodiet ipsos
 custodes? cauta est et ab illis incipit uxor.]
 iamque eadem summis pariter minimisque libido,
 nec melior silicem pedibus quae conterit atrum 350
 quam quae longorum uehitur ceruice Syrorum.
 ut spectet ludos, conducit Ogulnia uestem,
 conducit comites, sellam, ceruical, amicas,
 nutricem et flauam cui det mandata puellam.
 haec tamen argenti superest quodcumque paterni 355
 leuibus athleticis et uasa nouissima donat.
 multis res angusta domi, sed nulla pudorem
 paupertatis habet nec se metitur ad illum
 quem dedit haec posuitque modum. tamen utile quid sit
 prospiciunt aliquando uiri, frigusque famemque 360
 formica tandem quidam expauere magistra:
 prodiga non sentit pereuntem femina censum.
 ac uelut exhausta recidiuus pullulet arca
 nummus et e pleno tollatur semper aceruo,
 non umquam reputant quanti sibi gaudia constant. 365
 in quacumque domo uiuit ludique professus Ox1
 obscenum, tremula promittit et omnia dextra, Ox2
 inuenies omnis turpes similesque cinaedis. Ox3
 his uiolare cibos sacraeque adsistere mensae Ox4
 permittunt, et uasa iubent frangenda lauari Ox5
 cum colocyntha bibit uel cum barbata chelidon. Ox6
 purior ergo tuis laribus meliorque lanista, Ox7
 in cuius numero longe migrare iubetur Ox8
 psyllus ab ~eupholio.~ quid quod nec retia turpi Ox9
 iunguntur tunicae, nec cella ponit eadem Ox10
 munimenta umeri ~pulsatamque arma~ tridentem Ox11
 qui nudus pugnare solet? pars ultima ludi Ox12
 accipit has animas aliusque in carcere neruos. Ox13
 sed tibi communem calicem facit uxor et illis Ox14
 cum quibus Albanum Surrentinumque recuset Ox15
 flaua ruinosi lupa degustare sepulchri. Ox16
 horum consiliis nubunt subitaeque recedunt, Ox17
 his languentem animum ~seruant~ et seria uitae, Ox18
 his clunem atque latus discunt uibrare magistris, Ox19
 quicquid praeterea scit qui docet. haud tamen illi Ox20
 semper habenda fides: oculos fuligine pascit Ox21
 distinctus croceis et reticulatus adulter. Ox22

suspectus tibi sit, quanto uox mollior et quo	Ox23
saepius in teneris haerebit dextera lumbis.	Ox24
hic erit in lecto fortissimus; exiit illic	Ox25
personam docili Thais saltata Triphallo.	Ox26
quem rides? aliis hunc mimum! sponsio fiat:	Ox27
purum te contendo uirum. contendo: fateris?	Ox28
an uocat ancillas tortoris pergula? noui	Ox29
consilia et ueteres quaecumque monetis amici,	Ox30
' ~~pon~~ seram, cohibe' .sed quis custodiet ipsos	Ox31
custodes, qui nunc lasciuae furta puellae	Ox32
hac mercede silent? crimen commune tacetur.	Ox33
prospicit hoc prudens et a illis incipit uxor.	Ox34
sunt quas eunuchi inbelles ac mollia semper	366
oscula delectent et desperatio barbae	
et quod abortiuo non est opus. illa uoluptas	
summa tamen, quom iam calida matura iuuenta	
inguina traduntur medicis, iam pectine nigro.	370
ergo expectatos ac iussos crescere primum	
testiculos, postquam coeperunt esse bilibres,	
tonsoris tantum damno rapit Heliodorus.	
mangonum pueros uera ac miserabilis urit	373a
debilitas, follisque pudet cicerisque relict.	373b
conspiciuus longe cunctisque notabilis intrat	
balnea nec dubie custodem uitis et horti	
prouocat a domina factus spado. dormiat ille	
cum domina, sed tu iam durum, Postume, iamque	
tondendum eunucho Bromium committere noli.	
si gaudet cantu, nullius fibula durat	
uocem uendentis praetoribus. organa semper	380
in manibus, densi radiant testudine tota	
sardonyches, crispo numerantur pectine chordae	
quo tener Hedymeles operas dedit: hunc tenet, hoc se	
solatur gratoque indulget basia plectro.	
quaedam de numero Lamiarum ac nominis Appi	385
et farre et uino Ianum Vestamque rogabat,	
an Capitolinam deberet Pollio quercum	
sperare et fidibus promittere. quid faceret plus	
aegrotante uiro, medicis quid tristibus erga	
filiolum? stetit ante aram nec turpe putauit	390
pro cithara uelare caput dictataque uerba	
pertulit, ut mos est, et aperta palluit agna.	
dic mihi nunc, quaeso, dic, antiquissime diuom,	
respondes his, Iane pater? magna otia caeli;	
non est, quod uideo, non est quod agatur apud uos.	395
haec de comoedis te consulit, illa tragoedum	
commendare uolet: uaricosus fiet haruspex.	
sed cantet potius quam totam peruolet urbem	
audax et coetus possit quae ferre uirorum	
cumque paludatis ducibus praesente marito	400

ipsa loqui recta facie siccisque mamillis.
 haec eadem nouit quid toto fiat in orbe,
 quid Seres, quid Thraces agant, secreta nouercae
 et pueri, quis amet, quis diripiatur adulter;
 dicet quis uiduam praegnatem fecerit et quo 405
 mense, quibus uerbis concumbat quaeque, modis quot.
 instantem regi Armenio Parthoque cometen
 prima uidet, famam rumoresque illa recentis
 excipit ad portas, quosdam facit; isse Niphaten
 in populos magnoque illic cuncta arua teneri 410
 diluuiio, nutare urbes, subsidere terras,
 quocumque in triuio, cuicumque est obuia, narrat.
 nec tamen id uitium magis intolerabile quam quod
 uicinos humiles rapere et concidere loris
 ~exortata~ solet. nam si latratibus alti 415
 rumpuntur somni, 'fustes huc ocius' inquit
 'adferte' atque illis dominum iubet ante feriri,
 deinde canem. grauis occursu, taeterrima uultu
 balnea nocte subit, conchas et castra moueri
 nocte iubet, magno gaudet sudare tumultu, 420
 cum lassata graui ceciderunt bracchia massa,
 callidus et cristae digitos inpressit aliptes
 ac summum dominae femur exclamare coegit.
 conuiuiae miseri interea somnoque fameque
 urgentur. tandem illa uenit rubicundula, totum 425
 oenophorum sitiens, plena quod tenditur urna
 admotum pedibus, de quo sextarius alter
 ducitur ante cibum rabidam facturus orexim,
 dum redit et loto terram ferit intestino.
 marmoribus riui properant, aurata Falernum 430
 peluis olet; nam sic, tamquam alta in dolia longus
 deciderit serpens, bibit et uomit. ergo maritus
 nauseat atque oculis bilem substringit opertis.
 illa tamen grauior, quae cum discumbere coepit
 laudat Vergilium, periturae ignoscit Elissae, 435
 committit uates et comparat, inde Maronem
 atque alia parte in trutina suspendit Homerum.
 cedunt grammatici, uincuntur rhetores, omnis
 turba tacet, nec causicus nec praeco loquetur,
 altera nec mulier. uerborum tanta cadit uis, 440
 tot pariter pelues ac tintinnabula dicas
 pulsari. iam nemo tubas, nemo aera fatiget:
 una laboranti poterit succurrere Lunae.
 inponit finem sapiens et rebus honestis;
 nam quae docta nimis cupit et facunda uideri 445
 crure tenuis medio tunicas succingere debet,
 caedere Siluano porcum, quadrante lauari.
 non habeat matrona, tibi quae iuncta recumbit,
 dicendi genus, aut curuum sermone rotato

torqueat enthymema, nec historias sciat omnes, 450
sed quaedam ex libris et non intellegat. odi
hanc ego quae repetit uoluitque Palaemonis artem
seruata semper lege et ratione loquendi
ignotosque mihi tenet antiquaria uersus
nec curanda uiris. opicae castiget amicae 455
uerba: soloecismum liceat fecisse marito.

nil non permittit mulier sibi, turpe putat nil,
cum uiridis gemmas collo circumdedit et cum
auribus extentis magnos commisit elenchos.
[intolerabilius nihil est quam femina diues.] 460
interea foeda aspectu ridendaque multo
pane tumet facies aut pinguia Poppaeanae
spirat et hinc miseri uiscantur labra mariti.
ad moechum lota ueniunt cute. quando uideri
uult formonsa domi? moechis foliata parantur, 465
his emitur quidquid graciles huc mittitis Indi.
tandem aperit uultum et tectoria prima reponit,
incipit agnosci, atque illo lacte fouetur
propter quod secum comites educit asellas
exul Hyperboreum si dimittatur ad axem. 470
sed quae mutatis inducitur atque fouetur
tot medicaminibus coctaeque siliginis offas
accipit et madidae, facies dicetur an ulcus?

est pretium curae penitus cognoscere toto
quid faciant agitentque die. si nocte maritus 475
auersus iacuit, periit libraria, ponunt
cosmetae tunicas, tarde uenisse Liburnus
dicitur et poenas alieni pendere somni
cogitur, hic frangit ferulas, rubet ille flagello,
hic scutica; sunt quae tortoribus annua praestent. 480
uerberat atque obiter faciem linit, audit amicas
aut latum pictae uestis considerat aurum
et caedit, longi relegit transuersa diurni
et caedit, donec lassus caedentibus 'exi'
intonet horrendum iam cognitione peracta. 485
praefectura domus Siculo non mitior aula.
nam si constituit solitoque decentius optat
ornari et properat iamque expectatur in hortis
aut apud Isiacae potius sacraria lenae,
disponit crinem laceratis ipsa capillis 490
nuda umeros Pseca infelix nudisque mamillis.
'altior hic quare cincinnus?' aurea punit
continuo flexi crimen facinusque capilli.
quid Pseca admisit? quaenam est hic culpa puellae,
si tibi displicuit nasus tuus? altera laeuum 495
extendit pectusque comas et uoluit in orbem.
est in consilio materna admotaque lanis
emerita quae cessat acu; sententia prima

huius erit, post hanc aetate atque arte minores
 censebunt, tamquam famae discrimen agatur 500
 aut animae: tanta est quaerendi cura decoris.
 tot premit ordinibus, tot adhuc conpagibus altum
 aedificat caput: Andromachen a fronte uidebis,
 post minor est, credas aliam. cedo si breue parui
 sortita est lateris spatium breuiorque uidetur 505
 uirgine Pygmaea nullis adiuta coturnis
 et leuis erecta consurgit ad oscula planta.
 nulla uiri cura interea nec mentio fiet
 damnorum. uiuit tamquam uicina mariti,
 hoc solo propior, quod amicos coniugis odit 510
 et seruos, grauis est rationibus. ecce furentis
 Bellonae matrisque deum chorus intrat et ingens
 semiuir, obsceno facies reuerenda minori,
 mollia qui rapta secuit genitalia testa
 iam pridem, cui rauca cohors, cui tympana cedunt 515
 plebeia et Phrygia uestitur bucca tiara.
 grande sonat metuique iubet Septembris et austri
 aduentum, nisi se centum lustrauerit ouis
 et xerampelinas ueteres donauerit ipsi,
 ut quidquid subiti et magni discriminis instat 520
 in tunicas eat et totum semel expiet annum.
 hibernum fracta glacie descendet in amnem,
 ter matutino Tiberi mergetur et ipsis
 uerticibus timidum caput abluet, inde superbi
 totum regis agrum nuda ac tremibunda cruentis 525
 erepet genibus; si candida iusserit Io,
 ibit ad Aegypti finem calidaque petitas
 a Meroe portabit aquas, ut spargat in aede
 Isidis, antiquo quae proxima surgit ouili.
 credit enim ipsius dominae se uoce moneri. 530
 en animam et mentem cum qua di nocte loquantur!
 ergo hic praecipuum summumque meretur honorem
 qui grege linigero circumdatus et grege caluo
 plangentis populi currit derisor Anubis.
 ille petit ueniam, quotiens non abstinet uxor 535
 concubitu sacris obseruandisque diebus
 magnaue debetur uiolato poena cadurco
 et mouisse caput uisa est argentea serpens;
 illius lacrimae meditataque murmura praestant
 ut ueniam culpae non abnuat ansere magno 540
 scilicet et tenui popano corruptus Osiris.
 cum dedit ille locum, cophino fenoque relicto
 arcanam Iudaea tremens mendicat in aurem,
 interpres legum Solymarum et magna sacerdos
 arboris ac summi fida internuntia caeli. 545
 implet et illa manum, sed parcus; aere minuto
 qualiacumque uoles Iudaei somnia uendunt.

spondet amatorem tenerum uel diuitis orbi
 testamentum ingens calidae pulmone columbae
 tractato Armenius uel Commagenus haruspex; 550
 pectora pullorum rimabitur, exta catelli
 interdum et pueri; faciet quod deferat ipse.
 Chaldaeis sed maior erit fiducia: quidquid
 dixerit astrologus, credent a fonte relatum
 Hammonis, quoniam Delphis oracula cessant 555
 et genus humanum damnat caligo futuri.
 praecipuus tamen est horum, qui saepius exul,
 cuius amicitia conducendaque tabella
 magnus ciuis obit et formidatus Othoni.
 inde fides artis, sonuit si dextera ferro 560
 laeuaque, si longe castrorum in carcere mansit.
 nemo mathematicus genium indemnatus habebit,
 sed qui paene perit, cui uix in Cyclada mitti
 contigit et parua tandem caruisse Seripho.
 consulit ictericae lento de funere matris, 565
 ante tamen de te Tanaquil tua, quando sororem
 efferat et patruos, an sit uicturus adulter
 post ipsam; quid enim maius dare numina possunt?
 haec tamen ignorat quid sidus triste minetur
 Saturni, quo laeta Venus se proferat astro, 570
 quis mensis damnis, quae dentur tempora lucro:
 illius occursum etiam uitare memento,
 in cuius manibus ceu pingua sucina tritas
 cernis ephemeridas, quae nullum consulit et iam
 consulitur, quae castra uiro patriamque petente 575
 non ibit pariter numeris reuocata Thrasylli.
 ad primum lapidem uectari cum placet, hora
 sumitur ex libro; si prurit frictus ocelli
 angulus, inspecta genesi collyria poscit;
 aegra licet iaceat, capiendo nulla uidetur 580
 aptior hora cibo nisi quam dederit Petosiris.
 si mediocris erit, spatium lustrabit utrimque
 metarum et sortes ducet frontemque manumque
 praebabit uati crebrum poppysma roganti.
 diuitibus responsa dabit Phryx augur et inde 585
 conductus, dabit astrorum mundique peritus
 atque aliquis senior qui publica fulgura condit.
 plebeium in circo positum est et in aggere fatum.
 quae nudis longum ostendit ceruicibus aurum
 consulit ante falas delphinorumque columnas 590
 an saga uendenti nubat caupone relicto.
 hae tamen et partus subeunt discrimen et omnis
 nutricis tolerant fortuna urgente labores,
 sed iacet aurato uix ulla puerpera lecto.
 tantum artes huius, tantum medicamina possunt, 595
 quae steriles facit atque homines in uentre necandos

concludit. gaude, infelix, atque ipse bibendum
 porrige quidquid erit; nam si distendere uellet
 et uexare uterum pueris salientibus, esses
 Aethiopsis fortasse pater, mox decolor heres 600
 impleret tabulas numquam tibi mane uidendus.
 transeo suppositos et gaudia uotaque saepe
 ad spurcos decepta lacus, saepe inde petitos
 pontifices, salios Scaurorum nomina falso
 corpore laturos. stat Fortuna inproba noctu 605
 adridens nudis infantibus: hos fouet omni
 inuoluitque sinu, domibus tunc porrigit altis
 secretumque sibi mimum parat; hos amat, his se
 ingerit utque suos semper producit alumnos.
 hic magicos adfert cantus, hic Thessala uendit 610
 philtra, quibus ualeat mentem uexare mariti
 et solea pulsare natis. quod desipis, inde est,
 inde animi caligo et magna obliuio rerum
 quas modo gessisti. tamen hoc tolerabile, si non
 [semper aquam portes rimosa ad dolia, semper 614a
 istud onus subeas ipsis manantibus urnis, 614b
 quo rabidus nostro Phalarim de rege dedisti.] 614c
 et furere incipias ut auunculus ille Neronis,
 cui totam tremuli frontem Caesonia pulli
 infudit. quae non faciet quod principis uxor?
 ardebant cuncta et fracta conpage ruebant
 non aliter quam si fecisset Iuno maritum
 insanum. minus ergo nocens erit Agrippinae 620
 boletus, siquidem unius praecordia pressit
 ille senis tremulumque caput descendere iussit
 in caelum et longa manantia labra saliuia:
 haec poscit ferrum atque ignes, haec potio torquet,
 haec lacerat mixtos equitum cum sanguine patres. 625
 tanti partus equae, tanti una uenefica constat.
 oderunt natos de paelice; nemo repugnet,
 nemo uetet, iam iam priuignum occidere fas est.
 uos ego, pupilli, moneo, quibus amplior est res,
 custodite animas et nulli credite mensae: 630
 liuida materno feruent adipata ueneno.
 mordeat ante aliquis quidquid porrexerit illa
 quae peperit, timidus praegustet pocula papas.
 fingimus haec altum satura sumente coturnum
 scilicet, et finem egressi legemque priorum 635
 grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu,
 montibus ignotum Rutulis caeloque Latino?
 nos utinam uani. sed clamat Pontia 'feci,
 confiteor, puerisque meis aconita parauit,
 quae deprensa patent; facinus tamen ipsa peregi.' 640
 tune duos una, saeuissima uipera, cena?
 tune duos? 'septem, si septem forte fuissent.'

credamus tragicis quidquid de Colchide torua
dicitur et Procne; nil contra conor. et illae
grandia monstra suis audebant temporibus, sed 645
non propter nummos. minor admiratio summis
debetur monstis, quotiens facit ira nocentes
hunc sexum et rabie iecur incendente feruntur
praecipites, ut saxa iugis abrupta, quibus mons
subtrahitur cliuoque latus pendente recedit. 650
illam ego non tulerim quae computat et scelus ingens
sana facit. spectant subeuntem fata mariti
Alcestim et, similis si permutatio detur,
morte uiri cupiant animam seruare catellae.
occurrent multae tibi Belides atque Eriphylae 655
mane, Clytemestram nullus non uicus habebit.
hoc tantum refert, quod Tyndaris illa bipennem
insulsam et fatuam dextra laeuaque tenebat;
at nunc res agitur tenui pulmone rubetae,
sed tamen et ferro, si praegustarit Atrides 660
Pontica ter uicti cautus medicamina regis.

Satura VII

Et spes et ratio studiorum in Caesare tantum;
solus enim tristes hac tempestate Camenas
respexit, cum iam celebres notique poetae
balneolum Gabiis, Romae conducere furnos
temptarent, nec foedum alii nec turpe putarent 5
praecones fieri, cum desertis Aganippes
uallibus esuriens migraret in atria Clio.
nam si Pieria quadrans tibi nullus in umbra
ostendatur, ames nomen uictumque Machaerae
et uendas potius commissa quod auctio uendit 10
stantibus, oenophorum, tripedes, armaria, cistas,
Alcithoen Pacci, Thebas et Terea Fausti.
hoc satius quam si dicas sub iudice 'uidi'
quod non uidisti; faciant equites Asiani,
[quamquam et Cappadoce faciant equitesque Bithyni] 15
altera quos nudo traducit gallica talo.
nemo tamen studiis indignum ferre laborem
cogetur posthac, nectit quicumque canoris
eloquium uocale modis laurumque momordit.
hoc agite, o iuuenes. circumspicit et stimulat uos 20
materiamque sibi ducis indulgentia quaerit.
si qua aliunde putas rerum expectanda tuarum
praesidia atque ideo croceae membrana tabellae
impletur, lignorum aliquid posce ocius et quae
componis dona Veneris, Telesine, marito, 25
aut clude et positos tinea pertunde libellos.
frange miser calamum uigilataque proelia dele,
qui facis in parua sublimia carmina cella,
ut dignus uenias hederis et imagine macra.
spes nulla ulterior; didicit iam diues auarus 30
tantum admirari, tantum laudare disertos,
ut pueri Iunonis auem. sed defluit aetas
et pelagi patiens et cassidis atque ligonis.
taedia tunc subeunt animos, tunc seque suamque
Terpsichoren odit facunda et nuda senectus. 35
accipe nunc artes. ne quid tibi conferat iste,
quem colis et Musarum et Apollinis aede relicta,
ipse facit uersus atque uni cedit Homero
propter mille annos, et si dulcedine famae
succensus recites, maculosas commodat aedes. 40
haec longe ferrata domus seruire iubetur
in qua sollicitas imitatur ianua portas.
scit dare libertos extrema in parte sedentis
ordinis et magnas comitum disponere uoces;

nemo dabit regum quanti subsellia constant 45
 et quae conducto pendent anabathra tigillo
 quaeque reportandis posita est orchestra cathedris.
 nos tamen hoc agimus tenuique in puluere sulcos
 ducimus et litus sterili uersamus aratro.
 nam si discedas, laqueo tenet ambitiosi 50
 [consuetudo mali, tenet insanabile multos]
 scribendi cacoethes et aegro in corde senescit.
 sed uatem egregium, cui non sit publica uena,
 qui nihil eitum soleat deducere, nec qui
 communi feriat carmen triuiale moneta, 55
 hunc, qualem nequeo monstrare et sentio tantum,
 anxietate carens animus facit, omnis acerbi
 inpatiens, cupidus siluarum aptusque bibendis
 fontibus Aonidum. neque enim cantare sub antro
 Pierio thyrsumque potest contingere maesta 60
 paupertas atque aeris inops, quo nocte dieque
 corpus eget: satur est cum dicit Horatius 'euhoe.'
 quis locus ingenio, nisi cum se carmine solo
 uexant et dominis Cirrhae Nysaeque feruntur
 pectora uestra duas non admittentia curas? 65
 magnae mentis opus nec de Iodice paranda
 attonitae currus et equos faciesque deorum
 aspicere et qualis Rutulum confundat Erinys.
 nam si Vergilio puer et tolerabile desset
 hospitium, caderent omnes a crinibus hydri, 70
 surda nihil gemeret graue bucina. poscimus ut sit
 non minor antiquo Rubrenus Lappa coturno,
 cuius et alueolos et laenam pignerat Atreus?
 non habet infelix Numitor quod mittat amico,
 Quintillae quod donet habet, nec defuit illi 75
 unde emeret multa pascendum carne leonem
 iam domitum; constat leuiori belua sumptu
 nimirum et capiunt plus intestina poetae.
 contentus fama iaceat Lucanus in hortis
 marmoreis, at Serrano tenuique Saleiio 80
 gloria quantalibet quid erit, si gloria tantum est?
 curritur ad uocem iucundam et carmen amicae
 Thebaidos, laetam cum fecit Statius urbem
 promisitque diem: tanta dulcedine captos
 adficit ille animos tantaque libidine uolgi 85
 auditur. sed cum fregit subsellia uersu
 esurit, intactam Paridi nisi uendit Agauen.
 ille et militiae multis largitus honorem
 semenstri uatum digitos circumligat auro.
 quod non dant proceres, dabit histrio. tu Camerinos 90
 et Baream, tu nobilium magna atria curas?
 praefectos Pelopea facit, Philomela tribunos.
 haut tamen inuideas uati quem pulpita pascunt.

quis tibi Maecenas, quis nunc erit aut Proculeius
 aut Fabius, quis Cotta iterum, quis Lentulus alter? 95
 tum par ingenio pretium, tunc utile multis
 pallere et uinum toto nescire Decembri.
 uester porro labor fecundior, historiarum
 scriptores? perit hic plus temporis atque olei plus.
 nullo quippe modo millensima pagina surgit 100
 omnibus et crescit multa damnosa papyro;
 sic ingens rerum numerus iubet atque operum lex.
 quae tamen inde seges? terrae quis fructus apertae?
 quis dabit historico quantum daret acta legenti?
 ' ~~sed~~ genus ignauum, quod lecto gaudet et umbra.' 105
 dic igitur quid causidicis ciuilia praestent
 officia et magno comites in fasce libelli.
 ipsi magna sonant, sed tum cum creditor audit
 praecipue, uel si tetigit latus acrior illo
 qui uenit ad dubium grandi cum codice nomen. 110
 tunc inmensa caui spirant mendacia folles
 conspuiturque sinus; ueram deprendere messem
 si libet, hinc centum patrimonia causidicorum,
 parte alia solum russati pone Lacertae.
 consedere duces, surgis tu pallidus Ajax 115
 dicturus dubia pro libertate bubulco
 iudice. rumpe miser tensum iecur, ut tibi lasso
 figantur uirides, scalarum gloria, palmae.
 quod uocis pretium? siccus petasunculus et uas
 pelamydum aut ueteres, Maurorum epimonia, bulbi 120
 aut uinum Tiberi deuectum, quinque lagonae.
 si quater egisti, si contigit aureus unus,
 inde cadunt partes ex foedere pragmaticorum.
 ' Amilio dabitur quantum licet, et melius nos
 egimus.' huius enim stat currus aeneus, alti 125
 quadriiuges in uestibulis, atque ipse feroci
 bellatore sedens curuatum hastile minatur
 eminus et statua meditatatur proelia lusca.
 sic Pedito conturbat, Matho deficit, exitus hic est
 Tongilii, magno cum rhinocerote lauari 130
 qui solet et uexat lutulenta balnea turba
 perque forum iuuenes longo premit assere Maedos
 empturus pueros, argentum, murrina, uillas;
 spondet enim Tyrio stlattaria purpura filo.
 [et tamen est illis hoc utile. purpura uendit] 135
 causidicum uendunt amethystina; conuenit illi
 et strepitu et facie maioris uiuere census,
 sed finem inpensae non seruat prodiga Roma.
 fidimus eloquio? Ciceroni nemo ducentos
 nunc dederit nummos, nisi fulserit anulus ingens. 140
 respicit haec primum qui litigat, an tibi serui
 octo, decem comites, an post te sella, togati

ante pedes. ideo conducta Paulus agebat
sardonyche, atque ideo pluris quam Gallus agebat,
quam Basilus. rara in tenui facundia panno. 145
quando licet Basilo flentem producere matrem?
quis bene dicentem Basilum ferat? accipiat te
Gallia uel potius nutricula causicorum
Africa, si placuit mercedem ponere linguae.
    declamare doces? o ferrea pectora Vetti, 150
cum perimit saeuos classis numerosa tyrannos.
nam quaecumque sedens modo legerat, haec eadem stans
perferet atque eadem cantabit uersibus isdem.
occidit miseros crambe repetita magistris.
quis color et quod sit causae genus atque ubi summa 155
quaestio, quae ueniant diuersa parte sagittae,
nosse uolunt omnes, mercedem soluere nemo.
' mercedem appellas? quid enim scio?' culpa docentis
scilicet arguitur, quod laeuae parte mamillae
nil salit Arcadico iuueni, cuius mihi sexta 160
quaque die miserum dirus caput Hannibal inplet,
quidquid id est de quo deliberat, an petat urbem
a Cannis, an post nimbos et fulmina cautus
circumagat madidas a tempestate cohortes.
quantum uis stipulare et protinus accipe: quid do 165
ut totiens illum pater audiat?' haec alii sex
uel plures uno conclamant ore sophistae
et ueras agitant lites raptore relicto;
fusa uenena silent, malus ingratusque maritus
et quae iam ueteres sanant mortaria caecos. 170
ergo sibi dabit ipse rudem, si nostra mouebunt
consilia, et uitae diuersum iter ingredietur
ad pugnam qui rhetorica descendit ab umbra,
summula ne pereat qua uilis tessera uenit
frumenti; quippe haec merces lautissima. tempta 175
Chrysogonus quanti doceat uel Pollio quanti
lautorum pueros, artem scindes Theodori.
balnea sescentis et pluris porticus in qua
gestetur dominus quotiens pluit. anne serenum
expectet spargatque luto iumenta recenti? 180
hic potius, namque hic munda nitet ungula mulae.
parte alia longis Numidarum fulta columnis
surgat et argentem rapiat cenatio solem.
quanticumque domus, ueniet qui fercula docte
conponit, ueniet qui pulmentaria condit. 185
hos inter sumptus sestertia Quintiliano,
ut multum, duo sufficient: res nulla minoris
constabit patri quam filius. ' uel igitur tot
Quintilianus habet saltus?' exempla nouorum
fatorum transi. felix et pulcher et acer, 190
felix et sapiens et nobilis et generosus

adpositam nigrae lunam subtexit alutae,
 felix orator quoque maximus et iaculator
 et, si perfrixit, cantat bene. distat enim quae
 sidera te excipiant modo primos incipientem 195
 edere uagitus et adhuc a matre rubentem.
 si Fortuna uolet, fies de rhetore consul;
 si uolet haec eadem, fiet de consule rhetor.
 Ventidius quid enim? quid Tullius? anne aliud quam
 sidus et occulti miranda potentia fati? 200
 seruis regna dabunt, captiuis fata triumphum.
 felix ille tamen coruo quoque rarior albo.
 paenituit multos uanae sterilisque cathedrae,
 sicut Tharsimachi probat exitus atque Secundi
 Carrinatis; et hunc inopem uidistis, Athenae, 205
 nil praeter gelidas ausae conferre cicutas.
 di maiorum umbris tenuem et sine pondere terram
 spirantisque crocos et in urna perpetuum uer,
 qui praeceptorem sancti uoluere parentis
 esse loco. metuens uirgae iam grandis Achilles 210
 cantabat patriis in montibus et cui non tunc
 eliceret risum citharoedi cauda magistri;
 sed Rufum atque alios caedit sua quemque iuuentus,
 Rufum, quem totiens Ciceronem Allobroga dixit.
 quis gremio Celadi doctique Palaemonis adfert 215
 quantum grammaticus meruit labor? et tamen ex hoc,
 quodcumque est (minus est autem quam rhetoris aera),
 discipuli custos praemordet acoenonoetus
 et qui dispensat frangit sibi. cede, Palaemon,
 et patere inde aliquid decrescere, non aliter quam 220
 institor hibernae tegetis niueique cadurci,
 dummodo non pereat mediae quod noctis ab hora
 sedisti, qua nemo faber, qua nemo sederet
 qui docet obliquo lanam deducere ferro,
 dummodo non pereat totidem olfecisse lucernas 225
 quot stabant pueri, cum totus decolor esset
 Flaccus et haereret nigro fuligo Maroni.
 rara tamen merces quae cognitione tribuni
 non egeat. sed uos saeuas inponite leges,
 ut praeceptori uerborum regula constet, 230
 ut legat historias, auctores nouerit omnes
 tamquam unguis digitosque suos, ut forte rogatus,
 dum petit aut thermas aut Phoebi balnea, dicat
 nutricem Anchisae, nomen patriamque nouercae
 Anchemoli, dicat quot Acestes uixerit annis, 235
 quot Siculi Phrygibus uini donauerit urnas.
 exigit ut mores teneros ceu pollice ducat,
 ut si quis cera uoltum facit; exigit ut sit
 et pater ipsius coetus, ne turpia ludant,
 ne faciant uicibus. non est leue tot puerorum 240

obseruare manus oculosque in fine trementis.
' ~~he~~c' inquit ' ~~ra~~ sed cum se uerterit annus,
accipe, uictori populus quod postulat, aurum.'

Satura VIII

Stemmata quid faciunt? quid prodest, Pontice, longo
sanguine censer, pictos ostendere uultus
maiorum et stantis in curribus Aemilianos
et Curios iam dimidios umeroque minorem
Coruinum et Galbam auriculis nasoque carentem, 5

[quis fructus generis tabula iactare capaci
Coruinum, posthac multa contingere uirga
fumosos equitum cum dictatore magistris,]
si coram Lepidis male uiuitur? effigies quo
tot bellatorum, si luditur alea pernox 10

ante Numantinos, si dormire incipis ortu
luciferi, quo signa duces et castra mouebant?
cur Allobrogicis et magna gaudeat ara
natus in Herculeo Fabius lare, si cupidus, si
uanus et Euganea quantumuis mollior agna, 15

si tenerum attritus Catinensi pumice lumbum
squalentis traducit auos emptorque ueneni
frangenda miseram funestat imagine gentem?
tota licet ueteres exornent undique cerae
atria, nobilitas sola est atque unica uirtus. 20

Paulus uel Cossus uel Drusus moribus esto,
hos ante effigies maiorum pone tuorum,
praecedant ipsas illi te consule uirgas.
prima mihi debes animi bona. sanctus haberi
iustitiaeque tenax factis dictisque mereris? 25

agnosco procerem; salue Gaetulice, seu tu
Silanus: quocumque alto de sanguine rarus
ciuis et egregius patriae contingis ouanti,
exclamare libet populus quod clamat Osiri
inuento. quis enim generosum dixerit hunc qui 30

indignus genere et praeclaro nomine tantum
insignis? nanum cuiusdam Atlanta uocamus,
Aethiopem Cycnum, prauam extortamque puellam
Europen; canibus pigris scabieque uetusta
leuibus et siccae lambentibus ora lucernae 35

nomen erit pardus, tigris, leo, si quid adhuc est
quod fremat in terris uiolentius. ergo cauebis
et metues ne tu sic Creticus aut Camerinus.

his ego quem monui? tecum mihi sermo, Rubelli
Blande. tumes alto Drusorum stemmate, tamquam 40
feceris ipse aliquid propter quod nobilis esses,
ut te conciperet quae sanguine fulget Iuli,
non quae uentoso conducta sub aggere textit.

' uos humis' inquis ' uolipars ultima nostri,
quorum nemo queat patriam monstrare parentis, 45

ast ego Cecropides.' uiuas et originis huius
 gaudia longa feras. tamen ima plebe Quiritem
 facundum inuenies, solet hic defendere causas
 nobilis indocti; ueniet de plebe togata
 qui iuris nodos et legum aenigmata soluat; 50
 hinc petit Euphraten iuuenis domitique Bataui
 custodes aquilas armis industrius; at tu
 nil nisi Cecropides truncoque simillimus Hermae.
 nullo quippe alio uincis discrimine quam quod
 illi marmoreum caput est, tua uiuit imago. 55
 dic mihi, Teucrorum proles, animalia muta
 quis generosa putet nisi fortia. nempe uolucrem
 sic laudamus equum, facili cui plurima palma
 feruet et exultat rauco uictoria circo;
 nobilis hic, quocumque uenit de gramine, cuius 60
 clara fuga ante alios et primus in aequore puluis.
 sed uenale pecus Coryphaei posteritas et
 Hirpini, si rara iugo uictoria sedit.
 nil ibi maiorum respectus, gratia nulla
 umbrarum; dominos pretiis mutare iubentur 65
 exiguis, trito ducunt epiraedia collo
 segnipedes dignique molam uersare nepotes.
 ergo ut miremur te, non tua, priuum aliquid da
 quod possim titulis incidere praeter honores
 quos illis damus ac dedimus, quibus omnia debes. 70
 haec satis ad iuuenem quem nobis fama superbum
 tradit et inflatum plenumque Nerone propinquo;
 rarus enim ferme sensus communis in illa
 fortuna. sed te censeris laude tuorum,
 Pontice, noluerim sic ut nihil ipse futurae 75
 laudis agas. miserum est aliorum incumbere famaie,
 ne conlapsa ruant subductis tecta columnis.
 stratus humi palmes uiduas desiderat ulmos.
 esto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
 integer; ambiguae si quando citabere testis 80
 incertaeque rei, Phalaris licet imperet ut sis
 falsus et admoto dictet periuria tauro,
 summum crede nefas animam praeferre pudori
 et propter uitam uiuendi perdere causas.
 dignus morte perit, cenet licet ostrea centum 85
 Gaurana et Cosmi toto mergatur aeno.
 expectata diu tandem prouincia cum te
 rectorem accipiet, pone irae frena modumque,
 pone et auaritiaie, miserere inopum sociorum:
 ossa uides rerum uacuis exucta medullis. 90
 respice quid moneant leges, quid curia mandet,
 praemia quanta bonos maneant, quam fulmine iusto
 et Capito et Tutor ruerint damnante senatu,
 piratae Cilicum. sed quid damnatio confert?

praeconem, Chaerippe, tuis circumspice pannis, 95
 cum Pansa eripiat quidquid tibi Natta reliquit,
 iamque tace; furor est post omnia perdere naulum.
 non idem gemitus olim neque uulnus erat par
 damnorum sociis florentibus et modo uictis.
 plena domus tunc omnis, et ingens stabat acruos 100
 nummorum, Spartana chlamys, conchylia Coa,
 et cum Parrhasii tabulis signisque Myronis
 Phidiacum uiuebat ebur, nec non Polycliti
 multus ubique labor, rarae sine Mentore mensae.
 inde ~Dolabella atque hinc~ Antonius, inde 105
 sacrilegus Verres referebant nauibus altis
 occulta spolia et plures de pace triumphos.
 nunc sociis iuga pauca boum, grex paruus equarum,
 et pater armenti capto eripietur agello,
 ipsi deinde Lares, si quod spectabile signum. 110
 [si quis in aedícula deus unicus; haec etenim sunt
 pro summis, nam sunt haec maxima. despicias tu]
 forsitan inbellis Rhodios unctamque Corinthon
 despicias merito: quid resinata iuuentus
 cruraque totius facient tibi leuia gentis? 115
 horrida uitanda est Hispania, Gallicus axis
 Illyricumque latus; parce et messoribus illis
 qui saturant urbem circo scenaeque uacantem;
 quanta autem inde feres tam dirae praemia culpaе,
 cum tenuis nuper Marius discinxerit Afros? 120
 curandum in primis ne magna iniuria fiat
 fortibus et miseris. tollas licet omne quod usquam est
 auri atque argenti, scutum gladiumque relinques.
 [et iaculum et galeam; spoliatis arma supersunt.]
 quod modo proposui, non est sententia, uerum est; 125
 credite me uobis folium recitare Sibyllae.
 si tibi sancta cohors comitum, si nemo tribunal
 uendit acersecomes, si nullum in coniuge crimen
 nec per conuentus et cuncta per oppida curuis
 unguibus ire parat nummos raptura Celaeno, 130
 tum licet a Pico numeres genus, altaque si te
 nomina delectant omnem Titanida pugnam
 inter maiores ipsumque Promethea ponas.
 [de quocumque uoles proauom tibi sumito libro.]
 quod si praecipitem rapit ambitio atque libido, 135
 si frangis uirgas sociorum in sanguine, si te
 delectant hebetes lasso lictore secures,
 incipit ipsorum contra te stare parentum
 nobilitas claramque facem praeferre pudendis.
 omne animi uitium tanto conspectius in se 140
 crimen habet, quanto maior qui peccat habetur.
 quo mihi te, solitum falsas signare tabellas,
 in templis quae fecit auus statuamque parentis

ante triumphalem? quo, si nocturnus adulter
tempora Santonico uelas adoperta cucullo? 145
praeter maiorum cineres atque ossa uolucris
carpento rapitur pinguis Lateranus, et ipse,
ipse rotam adstringit sufflamine mulio consul,
nocte quidem, sed Luna uidet, sed sidera testes
intendunt oculos. finitum tempus honoris 150
cum fuerit, clara Lateranus luce flagellum
sumet et occursum numquam trepidabit amici
iam senis ac uirga prior adnuet atque maniplos
soluet et infundet iumentis hordea lassis.
interea, dum lanatas robumque iuuentum 155
more Numae caedit, Iouis ante altaria iurat
solam Eponam et facies olida ad praesepia pictas.
sed cum peruigiles placet instaurare popinas,
obuius adsiduo Syrophoenix udus amomo
currit, Idymaeae Syrophoenix incola portae 160
hospitis adfectu dominum regemque salutat,
et cum uenali Cyane succincta lagona.
defensor culpae dicet mihi 'fecimus et nos
haec iuuenes.' ~~eo~~, desisti nempe nec ultra
fouisti errorem. breue sit quod turpiter audes, 165
quaedam cum prima resecuntur crimina barba.
indulge ueniam pueris: Lateranus ad illos
thermarum calices inscriptaque linthea uadit
maturus bello Armeniae Syriaeque tuendis
amnibus et Rheno atque Histro. praestare Neronem 170
securum ualet haec aetas. mitte Ostia, Caesar,
mitte, sed in magna legatum quaere popina:
inuenies aliquo cum percussore iacentem,
permixtum nautis et furibus ac fugitiuis,
inter carnifices et fabros sandapilarum 175
et resupinati cessantia tympana galli.
aequa ibi libertas, communia pocula, lectus
non alius cuiquam, nec mensa remotior ulli.
quid facias talem sortitus, Pontice, seruum?
nempe in Lucanos aut Tusca ergastula mittas. 180
at uos, Troiugenaee, uobis ignoscitis et quae
turpia cerdoni Volesos Brutumque decebunt.
quid si numquam adeo foedis adeoque pudendis
utimur exemplis, ut non peiora supersint?
consumptis opibus uocem, Damasippe, locasti 185
sipario, clamosum ageres ut Phasma Catulli.
Laureolum uelox etiam bene Lentulus egit,
iudice me dignus uera cruce. nec tamen ipsi
ignoscas populo; populi frons durior huius,
qui sedet et spectat triscurria patriciorum, 190
planipedes audit Fabios, ridere potest qui
Mamerconum alapas. quanti sua funera uendant

quid refert? uendunt nullo cogente Nerone,
nec dubitant celsi praetoris uendere ludis.
finge tamen gladios inde atque hinc pulpita poni, 195
quid satius? mortem sic quisquam exhorruit, ut sit
zelotypus Thymeles, stupidi collega Corinthi?
res haut mira tamen citharoedo principe mimus
nobilis. haec ultra quid erit nisi ludus? et illic
dedecus urbis habes, nec murmillonis in armis 200
nec clipeo Gracchum pugnantem aut falce supina;
damnat enim talis habitus [sed damnat et odit,
nec galea faciem abscondit]: mouet ecce tridentem.
postquam uibrata pendentia retia dextra
nequiquam effudit, nudum ad spectacula uoltum 205
erigit et tota fugit agnoscendus harena.
credamus tunicae, de faucibus aurea cum se
porrigat et longo iactetur spira galero.
ergo ignominiam grauiorem pertulit omni
uolnere cum Graccho iussus pugnare secutor. 210
libera si dentur populo suffragia, quis tam
perditus ut dubitet Senecam praeferre Neroni?
cuius supplicio non debuit una parari
simia nec serpens unus nec culleus unus.
par Agamemnonidae crimen, sed causa facit rem 215
dissimilem. quippe ille deis auctoribus ultor
patris erat caesi media inter pocula, sed nec
Electrae iugulo se polluit aut Spartani
sanguine coniugii, nullis aconita propinquis
miscuit, in scena numquam cantauit Orestes, 220
Troica non scripsit. quid enim Verginius armis
debit ulcisci magis aut cum Vindice Galba,
quod Nero tam saeua crudaque tyrannide fecit?
haec opera atque hae sunt generosi principis artes,
gaudentis foedo peregrina ad pulpita cantu 225
prostitui Graiaequae apium meruisse coronae.
maiorum effigies habeant insignia uocis,
ante pedes Domiti longum tu pone Thyestae
syrma uel Antigones seu personam Melanippes,
et de marmoreo citharam suspende colosso. 230
quid, Catilina, tuis natalibus atque Cethegi
inueniet quisquam sublimius? arma tamen uos
nocturna et flammis domibus templisque paratis,
ut braccatorum pueri Senonumque minores,
ausi quod liceat tunica punire molesta. 235
sed uigilat consul uexillaque uestra coercent.
hic nouus Arpinas, ignobilis et modo Romae
municipalis eques, galeatum ponit ubique
praesidium attonitis et in omni monte laborat.
tantum igitur muros intra toga contulit illi 240
nominis ac tituli, quantum ~in~ Leucade, quantum

Thessaliae campis Octavius abstulit udo
 caedibus adsiduis gladio; sed Roma parentem,
 Roma patrem patriae Ciceronem libera dixit.
 Arpinas alius Volscorum in monte solebat   245
 poscere mercedes alieno lassus aratro;
 nodosam post haec frangebatur uertice uitem,
 si lentus pigra muniret castra dolabra.
 hic tamen et Cimbros et summa pericula rerum
 excipit et solus trepidantem protegit urbem,   250
 atque ideo, postquam ad Cimbros stragemque uolabant
 qui numquam attigerant maiora cadauera corui,
 nobilis ornatur lauro collega secunda.
 plebeiae Deciorum animae, plebeia fuerunt
 nomina; pro totis legionibus hi tamen et pro   255
 omnibus auxiliis atque omni pube Latina
 sufficiunt dis infernis Terraeque parenti.
 [pluris enim Decii quam quae seruantur ab illis.]
 ancilla natus trabeam et diadema Quirini
 et fascis meruit, regum ultimus ille bonorum.   260
 prodita laxabant portarum claustra tyrannis
 exulibus iuuenes ipsius consulis et quos
 magnum aliquid dubia pro libertate deceret,
 quod miraretur cum Coclite Mucius et quae
 imperii finis Tiberinum uirgo natauit.   265
 occulta ad patres produxit crimina seruus
 matronis lugendus; at illos uerba iustis
 adficiunt poenis et legum prima securis.
     malo pater tibi sit Thersites, dummodo tu sis
 Aeacidae similis Volcaniaque arma capessas,   270
 quam te Thersitae similem producat Achilles.
 et tamen, ut longe repetas longeque reuoluas
 nomen, ab infami gentem deducis asylo;
 maiorum primus, quisquis fuit ille, tuorum
 aut pastor fuit aut illud quod dicere nolo.

Satura IX

Scire uelim quare totiens mihi, Naeuole, tristis
occurras fronte obducta ceu Marsya uictus.
quid tibi cum uultu, qualem depensus habebat
Rauola dum Rhodopes uda terit inguina barba?
[nos colaphum incutimus lambenti crustula seruo.] 5
non erit hac facie miserabilior Crepereius
Pollio, qui triplicem usuram praestare paratus
circumit et fatuos non inuenit. unde repente
tot rugae? certe modico contentus agebas
uernam equitem, conuiuia ioco mordente facetus 10
et salibus uehemens intra pomeria natis.
omnia nunc contra, uultus grauis, horrida siccae
silua comae, nullus tota nitor in cute, qualem
Bruttia praestabat calidi tibi fascia uisci,
sed fruticante pilo neglecta et squalida crura. 15
quid macies aegri ueteris, quem tempore longo
torret quarta dies olimque domestica febris?
deprendas animi tormenta latentis in aegro
corpore, deprendas et gaudia; sumit utrumque
inde habitum facies. igitur flexisse uideris 20
propositum et uitae contrarius ire priori.
nuper enim, ut repeto, fanum Isidis et Ganymedem
Pacis et aduectae secreta Palatia matris
et Cererem (nam quo non prostat femina templo?)
notior Aufidio moechus celebrare solebas, 25
quodque taces, ipsos etiam inclinare maritos.
' ule et hoc multis uitae genus, at mihi nullum
inde operae pretium. pingues aliquando lacernas,
munimenta togae, duri crassique coloris
et male percussas textoris pectine Galli 30
accipimus, tenue argentum uenaeque secundae.
fata regunt homines, fatum est et partibus illis
quas sinus abscondit. nam si tibi sidera cessant,
nil faciet longi mensura incognita nerui,
quamuis te nudum spumanti Virro labello 35
uiderit et blandae adsidue densaeque tabellae
sollicitent, autos gar ephelketai andra kinaidos.
quod tamen ulterius monstrum quam mollis auarus?
"haec tribui, deinde illa dedi, mox plura tulisti."
computat et ceuet. ponatur calculus, adsint 40
cum tabula pueri; numera sestertia quinque
omnibus in rebus, numerentur deinde labores.
an facile et pronum est agere intra uiscera penem
legitimum atque illic hesternae occurrere cenae?

seruus erit minus ille miser qui foderit agrum 45
 quam dominum. sed tu sane tenerum et puerum te
 et pulchrum et dignum cyatho caeloque putabas.
 uos humili adseculae, uos indulgebitis umquam
 cultori, iam nec morbo donare parati?
 en cui tu uiridem umbellam, cui sucina mittas 50
 grandia, natalis quotiens redit aut madidum uer
 incipit et strata positus longaue cathedra
 munera femineis tractat secreta kalendis.
 dic, passer, cui tot montis, tot praedia seruas
 Apula, tot miluos intra tua pascua lassas? 55
 te Trifolinus ager fecundis uitibus implet
 suspectumque iugum Cumis et Gaurus inanis-
 nam quis plura linit uicturo dolia musto?-
 quantum erat exhausti lumbos donare clientis
 iugeribus paucis! meliusne hic rusticus infans 60
 cum matre et casulis et conlusore catello
 cymbala pulsantis legatum fiet amici?
 "improbus es cum poscis" ait. sed pensio clamat
 "posce," sed appellat puer unicus ut Polyphemi
 lata acies per quam sollers euasit Vlixes. 65
 alter emendus erit, namque hic non sufficit, ambo
 pascendi. quid agam bruma spirante? quid, oro,
 quid dicam scapulis puerorum aquilone Decembri
 et pedibus? "durate atque expectate cicadas"?
 uerum, ut dissimules, ut mittas cetera, quanto 70
 metiris pretio quod, ni tibi deditus essem
 deuotusque cliens, uxor tua uirgo maneret?
 scis certe quibus ista modis, quam saepe rogaris
 et quae pollicitus. fugientem saepe puellam 75
 amplexu rapui; tabulas quoque ruperat et iam
 signabat; tota uix hoc ego nocte redemi
 te plorante foris. testis mihi lectulus et tu,
 ad quem peruenit lecti sonus et dominae uox.
 instabile ac dirimi coeptum et iam paene solum
 coniugium in multis domibus seruauit adulter. 80
 quo te circumagas? quae prima aut ultima ponas?
 nullum ergo meritum est, ingrata ac perfide, nullum
 quod tibi filiulus uel filia nascitur ex me?
 tollis enim et libris actorum spargere gaudes
 argumenta uiri. foribus suspende coronas: 85
 iam pater es, dedimus quod famae opponere possis.
 iura parentis habes, propter me scriberis heres,
 legatum omne capis nec non et dulce caducum.
 commoda praeterea iungentur multa caducis,
 si numerum, si tres impleuero.' iusta doloris, 90
 Naeuole, causa tui; contra tamen ille quid adfert?
 'eglegit atque alium bipedem sibi quaerit asellum.
 haec soli commissa tibi celare memento

et tacitus nostras intra te fige querellas;
 nam res mortifera est inimicus pumice leuis. 95
 qui modo secretum commiserat, ardet et odit,
 tamquam prodiderim quidquid scio. sumere ferrum,
 fuste aperire caput, candelam adponere ualuis
 non dubitat. nec contemnas aut despicias quod
 his opibus numquam cara est annona ueneni. 100
 ergo occulta teges ut curia Martis Athenis.'
 o Corydon, Corydon, secretum diuitis ullum
 esse putas? serui ut taceant, iumenta loquentur
 et canis et postes et marmora. claude fenestras,
 uela tegant rimas, iunge ostia, tollite lumen, 105
 e medio fac eant omnes, prope nemo recumbat;
 quod tamen ad cantum galli facit ille secundi
 proximus ante diem caupo sciet, audiet et quae
 finxerunt pariter libarius, archimagiri,
 carptores. quod enim dubitant componere crimen 110
 in dominos, quotiens rumoribus ulciscuntur
 baltea? nec derit qui te per compita quaerat
 nolentem et miseram uinosus inebriet aurem.
 illos ergo roges quidquid paulo ante petebas
 a nobis, taceant illi. sed prodere malunt 115
 arcanum quam subrepti potare Falerni
 pro populo faciens quantum Saufeia bibebat.
 uiuendum recte, cum propter plurima, ~tunc est~
 idcirco ut possis linguam contemnere serui.
 [praecipue causis, ut linguas mancipiorum 120
 contemnas; nam lingua mali pars pessima serui.
 deterior tamen hic qui liber non erit illis
 quorum animas et farre suo custodit et aere.]
 ' uilè consilium modo, sed commune, dedisti.
 nunc mihi quid suades post damnum temporis et spes 125
 deceptas? festinat enim decurrere uelox
 flosculus angustae miseraeque breuissima uitae
 portio; dum bibimus, dum certa, unguenta, puellas
 poscimus, obrepat non intellecta senectus.'
 ne trepida, numquam pathicus tibi derit amicus 130
 stantibus et saluis his collibus; undique ad illos
 conuenient et carpentis et nauibus omnes
 qui digito scalpunt uno caput. altera maior
 spes superest, tu tantum erucis inprime dentem.
 [gratus eris, tu tantum erucis inprime dentem.] 134a
 ' haec exempla para felicibus; at mea Clotho
 et Lachesis gaudent, si pascitur inguine uenter.
 o parui nostrique Lares, quos ture minuto
 aut farre et tenui soleo exorare corona,
 quando ego figam aliquid quo sit mihi tuta senectus
 a tegete et baculo? uiginti milia fenus 140
 pigneribus positus, argenti uascula puri,

sed quae Fabricius censor notet, et duo fortes
de grege Moesorum, qui me ceruice locata
securum iubeant clamoso insistere circo;
sit mihi praeterea curuus caelator, et alter 145
qui multas facies pingit cito; sufficiunt haec.
quando ego pauper ero? uotum miserabile, nec spes
his saltem; nam cum pro me Fortuna uocatur,
adfixit ceras illa de naue petitas
quae Siculos cantus effugit remige surdo.'

Satura X

Omnibus in terris, quae sunt a Gadibus usque
Auroram et Gangen, pauci dinoscere possunt
uera bona atque illis multum diuersa, remota
erroris nebula. quid enim ratione timemus
aut cupimus? quid tam dextro pede concipis ut te 5
conatus non paeniteat uotique peracti?
euertere domos totas optantibus ipsis
di faciles. nocitura toga, nocitura petuntur
militia; torrens dicendi copia multis
et sua mortifera est facundia; uiribus ille 10
confisus periit admirandisque lacertis;
sed pluris nimia congesta pecunia cura
strangulat et cuncta exuperans patrimonia census
quanto delphinis ballaena Britannica maior.
temporibus diris igitur iussuque Neronis 15
Longinum et magnos Senecae praediuitis hortos
clausit et egregias Lateranorum obsidet aedes
tota cohors: rarus uenit in cenacula miles.
pauca licet portes argenti uascula puri
nocte iter ingressus, gladium contumque timebis 20
et mota ad lunam trepidabis harundinis umbra:
cantabit uacuum coram latrone uiator.
prima fere uota et cunctis notissima templis
diuitiae, crescant ut opes, ut maxima toto
nostra sit arca foro. sed nulla aconita bibuntur 25
fictilibus; tunc illa time cum pocula sumes
gemmae et lato Setinum ardebit in auro.
iamne igitur laudas quod de sapientibus alter
ridebat, quotiens a limine mouerat unum
protuleratque pedem, flebat contrarius auctor? 30
sed facilis cuius rigidi censura cachinni:
mirandum est unde ille oculis suffecerit umor.
perpetuo risu pulmonem agitare solebat
Democritus, quamquam non essent urbibus illis
praetextae, trabeae, fasces, lectica, tribunal. 35
quid si uidisset praetorem curribus altis
extantem et medii sublimem puluere circi
in tunica Iouis et pictae Sarrana ferentem
ex umeris aulaea togae magnaеque coronae
tantum orbem, quanto ceruix non sufficit ulla? 40
quippe tenet sudans hanc publicus et, sibi consul
ne placeat, curru seruus portatur eodem.
da nunc et uolucrum, sceptro quae surgit eburno,
illinc cornicines, hinc praecedentia longi

agminis officia et niueos ad frena Quirites, 45
 defossa in loculos quos sportula fecit amicos.
 tum quoque materiam risus inuenit ad omnis
 occursus hominum, cuius prudentia monstrat
 summos posse uiros et magna exempla daturos
 ueruecum in patria crassoque sub aere nasci. 50
 ridebat curas nec non et gaudia uolgi,
 interdum et lacrimas, cum Fortunae ipse minaci
 mandaret laqueum mediumque ostenderet unguem.
 ergo superuacua aut quae perniciosa petuntur?
 propter quae fas est genua incerare deorum? 55
 quosdam praecipitat subiecta potentia magnae
 inuidiae, mergit longa atque insignis honorum
 pagina. descendunt statuae restemque secuntur,
 ipsas deinde rotas bigarum inpacta securis
 caedit et inmeritis franguntur crura caballis. 60
 iam strident ignes, iam follibus atque caminis
 ardet adoratum populo caput et crepat ingens
 Seianus, deinde ex facie toto orbe secunda
 fiunt urceoli, pelues, sartago, matellae.
 pone domi laurus, duc in Capitolia magnum 65
 cretatumque bouem: Seianus ducitur unco
 spectandus, gaudent omnes. ' quae labra, quis illi
 uultus erat! numquam, si quid mihi credis, amaui
 hunc hominem. sed quo cecidit sub crimine? quisnam
 delator quibus indicibus, quo teste probauit?' 70
 ' nihil horum; uerbosa et grandis epistula uenit
 a Capreis.' ' hehabet, nil plus interrogo.' sed quid
 turba Remi? sequitur fortunam, ut semper, et odit
 damnatos. idem populus, si Nortia Tusco
 fauisset, si oppressa foret secunda senectus 75
 principis, hac ipsa Seianum diceret hora
 Augustum. iam pridem, ex quo suffragia nulli
 uendimus, effudit curas; nam qui dabat olim
 imperium, fascas, legiones, omnia, nunc se
 continet atque duas tantum res anxius optat, 80
 panem et circenses. ' perituros audio multos.'
 ' nil dubium, magna est fornacula.' alfidulus mi
 Bruttidius meus ad Martis fuit obuius aram;
 quam timeo, uictus ne poenas exigat Ajax
 ut male defensus. curramus praecipites et, 85
 dum iacet in ripa, calcemus Caesaris hostem.
 sed uideant serui, ne quis neget et pauidum in ius
 ceruice obstricta dominum trahat.' hi sermones
 tunc de Seiano, secreta haec murmura uolgi.
 uisne salutari sicut Seianus, habere 90
 tantundem atque illi summas donare curules,
 illum exercitibus praeponere, tutor haberi
 principis angusta Caprearum in rupe sedentis

cum grege Chaldaeo? uis certe pila, cohortis,
 egregios equites et castra domestica; quidni 95
 haec cupias? et qui nolunt occidere quemquam
 posse uolunt. sed quae praeclara et prospera tanti,
 ut rebus laetis par sit mensura malorum?
 huius qui trahitur praetextam sumere mauis
 an Fidenarum Gabiorumque esse potestas 100
 et de mensura ius dicere, uasa minora
 frangere pannosus uacuis aedilis Vlubris?
 ergo quid optandum foret ignorasse fateris
 Seianum; nam qui nimios optabat honores
 et nimias poscebat opes, numerosa parabat 105
 excelsae turris tabulata, unde altior esset
 casus et impulsae praeceps inmane ruinae.
 quid Crassos, quid Pompeios euertit et illum,
 ad sua qui domitos deduxit flagra Quirites?
 summus nempe locus nulla non arte petitus 110
 magnaue numinibus uota exaudita malignis.
 ad generum Cereris sine caede ac uulnere pauci
 descendunt reges et sicca morte tyranni.
 eloquium ac famam Demosthenis aut Ciceronis
 incipit optare et totis quinquatribus optat 115
 quisquis adhuc uno parcam colit asse Mineruam,
 quem sequitur custos angustae uernula capsae.
 eloquio sed uterque perit orator, utrumque
 largus et exundans leto dedit ingenii fons.
 ingenio manus est et ceruix caesa, nec umquam 120
 sanguine caudidici maduerunt rostra pusilli.
 ' o fortunatam natam me consule Romam.'
 Antoni gladios potuit contemnere si sic
 omnia dixisset. ridenda poemata malo
 quam te, conspicuae diuina Philippica famae, 125
 uolueris a prima quae proxima. saeuus et illum
 exitus eripuit, quem mirabantur Athenae
 torrentem et pleni moderantem frena theatri.
 dis ille aduersis genitus fatoque sinistro,
 quem pater ardentis massae fuligine lippus 130
 a carbone et forcipibus gladiosque paranti
 incude et luteo Volcano ad rhetora misit.
 bellorum exuuiae, truncis adfixa tropaeis
 lorica et fracta de casside buccula pendens
 et curtum temone iugum uictaeque triremis 135
 aplustre et summo tristis captiuos in arcu
 humanis maiora bonis creduntur. ad hoc se
 Romanus Graiusque et barbarus induperator
 erexit, causas discriminis atque laboris
 inde habuit: tanto maior famae sitis est quam 140
 uirtutis. quis enim uirtutem amplectitur ipsam,
 praemia si tollas? patriam tamen obruit olim

gloria paucorum et laudis titulique cupido
 haesuri saxi cinerum custodibus, ad quae
 discutienda ualent sterilis mala robora fici, 145
 quandoquidem data sunt ipsis quoque fata sepulcris.
 expende Hannibalem: quot libras in duce summo
 inuenies? hic est quem non capit Africa Mauro
 percussa oceano Niloque admota tepenti
 rursus ad Aethiopum populos aliosque elephantos. 150
 additur imperiis Hispania, Pyrenaeum
 transilit. opposuit natura Alpemque niuemque:
 diducit scopulos et montem rumpit aceto.
 iam tenet Italiam, tamen ultra pergere tendit.
 'acti' inquit nihil est, nisi Poeno milite portas 155
 frangimus et media uexillum pono Subura.'
 o qualis facies et quali digna tabella,
 cum Gaetula ducem portaret belua luscum!
 exitus ergo quis est? o gloria! uincitur idem
 nempe et in exilium praiceps fugit atque ibi magnus 160
 mirandusque cliens sedet ad praetoria regis,
 donec Bithyno libeat uigilare tyranno.
 finem animae, quae res humanas miscuit olim,
 non gladii, non saxa dabunt nec tela, sed ille
 Cannarum uindex et tanti sanguinis ultor 165
 anulus. i, demens, et saeuas curre per Alpes
 ut pueris placeas et declamatio fias.
 unus Pellaeo iuueni non sufficit orbis,
 aestuat infelix angusto limite mundi
 ut Gyrae clausus scopulis paruaque Seripho; 170
 cum tamen a figulis munitam intrauerit urbem,
 sarcophago contentus erit. mors sola fatetur
 quantula sint hominum corpuscula. creditur olim
 uelificatus Athos et quidquid Graecia mendax
 audet in historia, constratum classibus isdem 175
 suppositumque rotis solidum mare; credimus altos
 defecisse amnes epotaque flumina Medo
 prandente et madidis cantat quae Sostratus alis.
 ille tamen qualis rediit Salamine relictas,
 in Corum atque Eurum solitus saeuire flagellis 180
 barbarus Aeolio numquam hoc in carcere passos,
 ipsum conpedibus qui uinxerat Ennosigaeum
 (mitius id sane, quod non et stigmatum dignum
 credidit. huic quisquam uellet seruire deorum?)-
 sed qualis rediit? nempe una naue, cruentis 185
 fluctibus ac tarda per densa cadauera prora.
 has totiens optata exegit gloria poenas.
 ' alspatium uitae, multos da, Iuppiter, annos.'
 hoc recto uultu, solum hoc et pallidus optas.
 sed quam continuus et quantis longa senectus 190
 plena malis! deformem et taetrum ante omnia uultum

dissimilemque sui, deformem pro cute pellem
pendentisque genas et talis aspice rugas
quales, umbriferos ubi pandit Thabraca saltus,
in uetula scalpit iam mater simia bucca. 195
plurima sunt iuuenum discrimina, pulchrior ille
hoc atque +ille+ alio, multum hic robustior illo:
una senum facies, cum uoce trementia membra
et iam leue caput madidique infantia nasi;
frangendus misero gingiua panis inermi. 200
usque adeo grauis uxori natisque sibique,
ut captatori moueat fastidia Cosso.
non eadem uini atque cibi torpente palato
gaudia; nam coitus iam longa obliuio, uel si
coneris, iacet exiguus cum ramice neruus 205
et, quamuis tota palpetur nocte, iacebit.
anne aliquid sperare potest haec inguinis aegri
canities? quid quod merito suspecta libido est
quae uenerem adfectat sine uiribus? aspice partis
nunc damnum alterius. nam quae cantante uoluptas, 210
sit licet eximius, citharoedo siue Seleuco
et quibus aurata mos est fulgere lacerna?
quid refert, magni sedeat qua parte theatri
qui uix cornicines exaudiet atque tubarum
concentus? clamore opus est ut sentiat auris 215
quem dicat uenisse puer, quot nuntiet horas.
praeterea minimus gelido iam in corpore sanguis
febre calet sola, circumsilit agmine facto
morborum omne genus, quorum si nomina quaeras,
promptius expediam quot amauerit Oppia moechos, 220
quot Themison aegros autumnno occiderit uno,
quot Basilus socios, quot circumscripserit Hirrus
pupillos, quot longa uiros exorbeat uno
Maura die, quot discipulos inclinet Hamillus;
percurram citius quot uillas possideat nunc 225
quo tondente grauis iuueni mihi barba sonabat.
ille umero, hic lumbis, hic coxa debilis; ambos
perdidit ille oculos et luscis inuidet; huius
pallida labra cibum accipiunt digitis alienis,
ipse ad conspectum cenae diducere rictum 230
suetus hiat tantum ceu pullus hirundinis, ad quem
ore uolat pleno mater ieiuna. sed omni
membrorum damno maior dementia, quae nec
nomina seruorum nec uoltum agnoscit amici
cum quo praeterita cenauit nocte, nec illos 235
quos genuit, quos eduxit. nam codice saeuo
heredes uetat esse suos, bona tota feruntur
ad Phialen; tantum artificis ualet halitus oris,
quod steterat multis in carcere fornicis annis.
ut uigeant sensus animi, ducenda tamen sunt 240

funera natorum, rogos aspiciendus amatae
 coniugis et fratris plenaque sororibus urnae.
 haec data poena diu uiuentibus, ut renouata
 semper clade domus multis in luctibus inque
 perpetuo maerore et nigra ueste senescant. 245
 rex Pylus, magno si quicquam credis Homero,
 exemplum uitae fuit a cornice secundae.
 felix nimirum, qui tot per saecula mortem
 distulit atque suos iam dextra computat annos,
 quique nouum totiens mustum bibit. oro parumper 250
 attendas quantum de legibus ipse queratur
 fatorum et nimio de stamine, cum uidet acris
 Antilochi barbam ardentem, cum quaerit ab omni,
 quisquis adest, socio cur haec in tempora duret,
 quod facinus dignum tam longo admiserit aeuo. 255
 haec eadem Peleus, raptum cum luget Achillem,
 atque alius, cui fas Ithacum lugere natantem.
 incolumi Troia Priamus uenisset ad umbras
 Assaraci magnis sollemnibus Hectore funus
 portante ac reliquis fratrum ceruicibus inter 260
 Iliadum lacrimas, ut primos edere planctus
 Cassandra inciperet scissaque Polyxena palla,
 si foret extinctus diuerso tempore, quo non
 coeperat audaces Paris aedificare carinas.
 longa dies igitur quid contulit? omnia uidit 265
 euersa et flammis Asiam ferroque cadentem.
 tunc miles tremulus posita tulit arma tiara
 et ruit ante aram summi Iouis ut uetulus bos,
 qui domini cultris tenue et miserabile collum
 praebet ab ingrato iam fastiditus aratro. 270
 exitus ille utcumque hominis, sed torua canino
 latrauit rictu quae post hunc uixerat uxor.
 festino ad nostros et regem transeo Ponti
 et Croesum, quem uox iusti facunda Solonis
 respicere ad longae iussit spatia ultima uitae. 275
 exilium et carcer Minturnarumque paludes
 et mendicatus uicta Carthagine panis
 hinc causas habuere; quid illo ciue tulisset
 natura in terris, quid Roma beatius umquam,
 si circumducto captiuorum agmine et omni 280
 bellorum pompa animam exhalasset opimam,
 cum de Teutonico uellet descendere curru?
 prouida Pompeio dederat Campania febres
 optandas, sed multae urbes et publica uota
 uicerunt; igitur Fortuna ipsius et urbis 285
 seruatum uicto caput abstulit. hoc cruciatu
 Lentulus, hac poena caruit ceciditque Cethegus
 integer et iacuit Catilina cadauere toto.
 formam optat modico pueris, maiore puellis

murmure, cum Veneris fanum uidet, anxia mater 290
 usque ad delicias uotorum. 'cur tamen' inquit
 'corripas? pulchra gaudet Latona Diana.'
 sed uetat optari faciem Lucretia qualem
 ipsa habuit, cuperet Rutilae Verginia gibbum
 accipere +atque suum+ Rutilae dare. filius autem 295
 corporis egregii miseros trepidosque parentes
 semper habet: rara est adeo concordia formae
 atque pudicitiae. sanctos licet horrida mores
 tradiderit domus ac ueteres imitata Sabinos,
 praeterea castum ingenium uoltumque modesto 300
 sanguine feruentem tribuat natura benigna
 larga manu (quid enim puero conferre potest plus
 custode et cura natura potentior omni?),
 non licet esse uiro; nam prodiga corruptoris
 improbitas ipsos audet temptare parentes: 305
 tanta in muneribus fiducia. nullus ephebum
 deformem saeua castrauit in arce tyrannus,
 nec praetextatum rapuit Nero loripedem nec
 strumosum atque utero pariter gibboque tumentem.
 i nunc et iuuenis specie laetare tui, quem 310
 maiora expectant discrimina. fiet adulter
 publicus et poenas metuet quascumque mariti
 +irati+ debet, nec erit felicior astro
 Martis, ut in laqueos numquam incidat. exigit autem
 interdum ille dolor plus quam lex ulla dolori 315
 concessit: necat hic ferro, secat ille cruentis
 uerberibus, quosdam moechos et mugilis intrat.
 sed tuus Endymion dilectae fiet adulter
 matronae. mox cum dederit Seruilia nummos
 fiet et illius quam non amat, exuet omnem 320
 corporis ornatum; quid enim ulla negauerit udis
 inguinibus, siue est haec Oppia siue Catulla?
 deterior totos habet illic femina mores.
 'sed casto quid forma nocet?' quid profuit immo
 Hippolyto graue propositum, quid Bellerophonti? 325
 erubuit +nempe haec+ ceu fastidita repulso
 nec Stheneboea minus quam Cressa excanduit, et se
 concussere ambae. mulier saeuissima tunc est
 cum stimulos odio pudor admouet. elige quidnam
 suadendum esse putes cui nubere Caesaris uxor 330
 destinat. optimus hic et formonsissimus idem
 gentis patriciae rapitur miser extinguendus
 Messalinae oculis; dudum sedet illa parato
 flammeolo Tyriusque palam genialis in hortis
 sternitur et ritu decies centena dabuntur 335
 antiquo, ueniet cum signatoribus auspex.
 haec tu secreta et paucis commissa putabas?
 non nisi legitime uolt nubere. quid placeat dic.

ni parere uelis, pereundum erit ante lucernas;
 si scelus admittas, dabitur mora paruula, dum res   340
 nota urbi et populo contingat principis aurem.
 dedecus ille domus sciet ultimus. interea tu
 obsequere imperio, si tanti uita dierum
 paucorum. quidquid leuius meliusque putaris,
 praebenda est gladio pulchra haec et candida ceruix.   345

nil ergo optabunt homines? si consilium uis,
 permittes ipsis expendere numinibus quid
 conueniat nobis rebusque sit utile nostris;
 nam pro iucundis aptissima quaeque dabunt di.
 carior est illis homo quam sibi. nos animorum   350
 impulsu et caeca magnaue cupidine ducti
 coniugium petimus partumque uxoris, at illis
 notum qui pueri qualisque futura sit uxor.
 ut tamen et poscas aliquid uoueasque sacellis
 exta et candiduli diuina tomacula porci,   355
 orandum est ut sit mens sana in corpore sano.
 fortem posce animum mortis terrore carentem,
 qui spatium uitae extremum inter munera ponat
 naturae, qui ferre queat quoscumque labores,
 nesciat irasci, cupiat nihil et potiores   360
 Herculis aerumnas credat saeuosque labores
 et uenere et cenis et pluma Sardanapalli.
 monstro quod ipse tibi possis dare; semita certe
 tranquillae per uirtutem patet unica uitae.
 nullum numen habes, si sit prudentia: nos te,   365
 nos facimus, Fortuna, deam caeloque locamus.

Satura XI

Atticus eximie si cenat, lautus habetur,
si Rutilus, demens. quid enim maiore cachinno
excipitur uolgi quam pauper Apicius? omnis
conuictus, thermae, stationes, omne theatrum
de Rutilo. nam dum ualida ac iuuenalia membra 5
sufficiunt galeae dumque ardent sanguine, fertur
non cogente quidem sed nec prohibente tribuno
scripturus leges et regia uerba lanistae.
multos porro uides, quos saepe elusus ad ipsum
creditor introitum solet expectare macelli, 10
et quibus in solo uiuendi causa palato est.
egregius cenat meliusque miserrimus horum
et cito casurus iam perlucente ruina.
interea gustus elementa per omnia quaerunt
numquam animo pretiis obstantibus; interius si 15
attendas, magis illa iuuant quae pluris ementur.
ergo haut difficile est perituram arcessere summam
lancibus oppositis uel matris imagine fracta,
et quadringentis nummis condire gulosum
fictile; sic ueniunt ad miscellanea ludi. 20
refert ergo quis haec eadem paret; in Rutilo nam
luxuria est, in Ventidio laudabile nomen
sumit et a censu famam trahit. illum ego iure
despiciam, qui scit quanto sublimior Atlas
omnibus in Libya sit montibus, hic tamen idem 25
ignorat quantum ferrata distet ab arca
sacculus. e caelo descendit gn̄yi seaut̄n
figendum et memori tractandum pectore, siue
coniugium quaeras uel sacri in parte senatus
esse uelis; neque enim lorica poscit Achillis 30
Thersites, in qua se traducebat Vlixes;
ancipitem seu tu magno discrimine causam
protegere adfectas, te consule, dic tibi qui sis,
orator uehemens an Curtius et Matho buccae.
noscenda est mensura sui spectandaque rebus 35
in summis minimisque, etiam cum piscis emetur,
ne mullum cupias, cum sit tibi gobio tantum
in loculis. quis enim te deficiente crumina
et crescente gula manet exitus, aere paterno
ac rebus mersis in uentrem fenor̄is atque 40
argenti graūis et pecorum agrorumque capacem?
talibus a dominis post cuncta nouissimus exit
anulus, et digito mendicat Pollio nudo.
non praematuri cineres nec funus acerbum

luxuriae sed morte magis metuenda senectus. 45
hi plerumque gradus: conducta pecunia Romae
et coram dominis consumitur; inde, ubi paulum
nescio quid superest et pallet fenoris auctor,
qui uertere solum, Baias et ad ostrea currunt.
cedere namque foro iam non est deterius quam 50
Esquilias a feruenti migrare Subura.
ille dolor solus patriam fugientibus, illa
maestitia est, caruisse anno circensibus uno.
sanguinis in facie non haeret gutta, morantur
pauci ridiculum et fugientem ex urbe pudorem. 55
    experiere hodie numquid pulcherrima dictu,
Persice, non praestem uita et moribus et re,
si laudem siliquas occultus ganeo, pultes
coram aliis dictem puero sed in aure placentas.
nam cum sis conuiuia mihi promissus, habebis 60
Euandrum, uenies Tiryntius aut minor illo
hospes, et ipse tamen contingens sanguine caelum,
alter aquis, alter flammis ad sidera missus.
fercula nunc audi nullis ornata macellis.
de Tiburtino ueniet pinguissimus agro 65
haedulus et toto grege mollior, inscius herbae
necdum ausus uirgas humilis mordere salicti,
qui plus lactis habet quam sanguinis, et montani
asparagi, posito quos legit uilica fuso.
grandia praeterea tortoque calentia feno 70
oua adsunt ipsis cum matribus, et seruatae
parte anni quales fuerant in uitibus uuae,
Signinum Syriumque pirum, de corbibus isdem
aemula Picenis et odoris mala recentis
nec metuenda tibi, siccatum frigore postquam 75
autumnnum et crudi posuere pericula suci.
haec olim nostri iam luxuriosa senatus
cena fuit. Curius paruo quae legerat horto
ipse focus breuibus ponebat holuscula, quae nunc 80
squalidus in magna fastidit conpede fossor,
qui meminit calidae sapiat quid uolua popinae.
sicci terga suis rara pendentia crate
moris erat quondam festis seruare diebus
et natalicium cognatis ponere lardum
accedente noua, si quam dabat hostia, carne. 85
cognatorum aliquis titulo ter consulis atque
castrorum imperiis et dictatoris honore
functus ad has epulas solito maturius ibat
erectum domito referens a monte ligonem.
cum tremarent autem Fabios durumque Catonem 90
et Scauros et Fabricium, rigidique seueros
censoris mores etiam collega timeret,
nemo inter curas et seria duxit habendum

qualis in Oceani fluctu testudo nataret,
 clarum Troiugenis factura et nobile fulcrum; 95
 sed nudo latere et paruis frons aerea lectis
 uile coronati caput ostendebat aselli,
 ad quod lasciui ludebant ruris alumni.
 [tales ergo cibi qualis domus atque supellex.]
 tunc rudis et Graias mirari nescius artes 100
 urbibus euersis praedarum in parte reperta
 magnorum artificum frangebat pocula miles,
 ut phaleris gauderet ecus caelataque cassis
 Romuleae simulacra ferae mansuescere iussae
 imperii fato, geminos sub rupe Quirinos 105
 ac nudam effigiem in clipeo uenientis et hasta
 pendentisque dei perituro ostenderet hosti.
 ponebant igitur Tusco farrata catino:
 argenti quod erat solis fulgebat in armis.
 omnia tunc quibus inuideas, si liuidulus sis. 110
 templorum quoque maiestas praesentior, et uox
 nocte fere media mediamque audita per urbem
 litore ab Oceani Gallis uenientibus et dis
 officium uatis peragentibus. his monuit nos,
 hanc rebus Latiis curam praestare solebat 115
 fictilis et nullo uiolatus Iuppiter auro.
 illa domi natas nostraque ex arbore mensas
 tempora uiderunt; hos lignum stabat ad usus,
 annosam si forte nucem deiecerat eurus.
 at nunc diuitibus cenandi nulla uoluptas, 120
 nil rhombus, nil damma sapit, putere uidentur
 unguenta atque rosae, latos nisi sustinet orbis
 grande ebur et magno sublimis pardus hiatu
 dentibus ex illis quos mittit porta Syenes
 et Mauri celeres et Mauro obscurior Indus, 125
 et quos deposuit Nabataeo belua saltu
 iam nimios capitique graues. hinc surgit orexis,
 hinc stomacho uires; nam pes argenteus illis,
 anulus in digito quod ferreus. ergo superbum
 conuiuam caueo, qui me sibi comparat et res 130
 despicit exiguas. adeo nulla uncia nobis
 est eboris, nec tessellae nec calculus ex hac
 materia, quin ipsa manubria cultellorum
 ossea. non tamen his ulla umquam obsonia fiunt
 rancidula aut ideo peior gallina secatur. 135
 sed nec structor erit cui cedere debeat omnis
 pergula, discipulus Trypheri doctoris, apud quem
 sumine cum magno lepus atque aper et pygargus
 et Scythicae uolucres et phoenicopterus ingens
 et Gaetulus oryx hebeti lautissima ferro 140
 caeditur et tota sonat ulmea cena Subura.
 nec frustum capreae subducere nec latus Afrae

nouit auis noster, tirunculus ac rudis omni
 tempore et exiguae furtis inbutus ofellae.
 plebeios calices et paucis assibus emptos   145
 porriget incultus puer atque a frigore tutus,
 non Phryx aut Lycius [non a mangone petitus
 quisquam erit et magno]: cum posces, posce Latine.
 idem habitus cunctis, tonsi rectique capilli
 atque hodie tantum propter conuiuia pexi.   150
 pastoris duri hic filius, ille bubulci.
 suspirat longo non uisam tempore matrem
 et casulam et notos tristis desiderat haedos
 ingenui uoltus puer ingenuique pudoris,
 qualis esse decet quos ardens purpura uestit,   155
 nec pupillares defert in balnea raucus
 testiculos, nec uellendas iam praebuit alas,
 crassa nec opposito pavidus tegit inguina guto.
 hic tibi uina dabit diffusa in montibus illis
 a quibus ipse uenit, quorum sub uertice lusit.   160
 [namque una atque eadem est uini patria atque ministri.]
 forsitan expectes ut Gaditana canoro
 incipiant prurire choro plausuque probatae
 ad terram tremulo descendant clune puellae,
 [spectant hoc nuptae iuxta recubante marito   165
 quod pudeat narrare aliquem praesentibus ipsis.]
 inritamentum ueneris languentis et acres
 diuitis urticae [maior tamen ista uoluptas
 alterius sexus]; magis ille extenditur, et mox
 auribus atque oculis concepta urina mouetur.   170
 non capit has nugas humilis domus. audiat ille
 testarum crepitus cum uerbis, nudum olido stans
 fornice mancipium quibus abstinet, ille fruatur
 uocibus obscenis omnique libidinis arte,
 qui Lacedaemonium pytismate lubricat orbem;   175
 namque ibi fortunae ueniam damus. alea turpis,
 turpe et adulterium mediocribus: haec eadem illi
 omnia cum faciunt, hilares nitidique uocantur.
 nostra dabunt alios hodie conuiuia ludos:
 conditor Iliados cantabitur atque Maronis   180
 altisoni dubiam facientia carmina palmam.
 quid refert, tales uersus qua uoce legantur?
     sed nunc dilatis auerte negotia curis
 et gratam requiem dona tibi, quando licebit
 per totum cessare diem. non fenoris ulla   185
 mentio nec, prima si luce egressa reuerti
 nocte solet, tacito bilem tibi contrahat uxor
 umida suspectis referens multicia rugis
 uexasque comas et uoltum auremque calentem.
 protinus ante meum quidquid dolet exue limen,   190
 pone domum et seruos et quidquid frangitur illis

aut perit, ingratos ante omnia pone sodalis.
interea Megalesiacaē spectacula mappae
Idaeum sollemne colunt, similisque triumpho
praeda caballorum praetor sedet ac, mihi pace 195
immensae nimiaeque licet si dicere plebis,
totam hodie Romam circus capit, et fragor aurem
percutit, euentum uiridis quo colligo panni.
nam si deficeret, maestam attonitamque uideres
hanc urbem ueluti Cannarum in puluere uictis 200
consulibus. spectent iuuenes, quos clamor et audax
sponsio, quos cultae decet adsedisae puellae:
nostra bibat uernum contracta cuticula solem
effugiatque togam. iam nunc in balnea salua
fronte licet uadas, quamquam solida hora supersit 205
ad sextam. facere hoc non possis quinque diebus
continuis, quia sunt talis quoque taedia uitae
magna: uoluptates commendat rarior usus.

Satura XII

Natali, Coruine, die mihi dulcior haec lux,
qua festus promissa deis animalia caespes
expectat. niueam reginae ducimus agnam,
par uellus dabitur pugnanti Gorgone Maura;
sed procul extensum petulans quatit hostia funem 5
Tarpeio seruata Ioui frontemque coruscat,
quippe ferox uitulus templis maturus et arae
spargendusque mero, quem iam pudet ubera matris
ducere, qui uexat nascenti robora cornu.
si res ampla domi similisque adfectibus esset, 10
pinguior Hispulla traheretur taurus et ipsa
mole piger, nec finitima nutritus in herba,
laeta sed ostendens Clitumni pascua sanguis
et grandi ceruix iret ferienda ministro
ob reditum trepidantis adhuc horrendaque passi 15
nuper et incolumem sese mirantis amici.
nam praeter pelagi casus et fulminis ictus
euasit. densae caelum abscondere tenebrae
nube una subitusque antemnas inpulit ignis,
cum se quisque illo percussum crederet et mox 20
attonitus nullum conferri posse putaret
naufragium uelis ardentibus. omnia fiunt
talia, tam grauiter, si quando poetica surgit
tempestas. genus ecce aliud discriminis audi
et miserere iterum, quamquam sint cetera sortis 25
eiusdem pars dira quidem sed cognita multis
et quam uotiua testantur fana tabella
plurima: pictores quis nescit ab Iside pasci?
accidit et nostro similis fortuna Catullo.
cum plenus fluctu medius foret alueus et iam 30
alternum puppis latus euertentibus undis
arboris incertae, nullam prudentia cani
reitoris cum ferret opem, decidere iactu
coepit cum uentis, imitatus castora, qui se
eunuchum ipse facit cupiens euadere damno 35
testiculi: adeo medicatum intellegit inguen.
'fundite quae mea sunt' ~~debat~~ 'cuncta' ~~Ca~~llus
praecipitare uolens etiam pulcherrima, uestem
purpuream teneris quoque Maecenatibus aptam,
atque alias quarum generosi graminis ipsum 40
infecit natura pecus, sed et egregius fons
uiribus occultis et Baeticus adiuuat aer.
ille nec argentum dubitabat mittere, lances
Parthenio factas, urnae cratera capacem

et dignum sitiēte Pholo uel coniuge Fusci; 45
 adde et bascaudas et mille escaria, multum
 caelati, biberat quo callidus emptor Olynthi.
 sed quis nunc alius, qua mundi parte quis audet
 argento praeferre caput rebusque salutem?
 [non propter uitam faciunt patrimonia quidam, 50
 sed uitio caeci propter patrimonia uiuunt.]
 iactatur rerum utilium pars maxima, sed nec
 damna leuant. tunc aduersis urgentibus illuc
 recedit ut malum ferro summitteret, ac se
 explicat angustum: discriminis ultima, quando 55
 praesidia adferimus nauem factura minorem.
 i nunc et uentis animam committe dolato
 confisus ligno, digitis a morte remotus
 quattuor aut septem, si sit latissima, taedae;
 mox cum reticulis et pane et uentre lagonae 60
 accipe sumendas in tempestate secures.
 sed postquam iacuit planum mare, tempora postquam
 prospera uectoris fatumque ualentius euro
 et pelago, postquam Parcae meliora benigna
 pensa manu ducunt hilares et staminis albi 65
 lanificae, modica nec multum fortior aura
 uentus adest, inopi miserabilis arte cucurrit
 uestibus extentis et, quod superauerat unum,
 uelo prora suo. iam deficientibus austris
 spes uitae cum sole redit. tum gratus Iulo 70
 atque nouercali sedes praelata Lauino
 conspicitur sublimis apex, cui candida nomen
 scrofa dedit, laetis Phrygibus mirabile sumen
 et numquam uisis triginta clara mamillis.
 tandem intrat positas inclusa per aequora moles 75
 Tyrrenamque pharon porrectaque bracchia rursum
 quae pelago occurrunt medio longeque relincunt
 Italiam; non sic igitur mirabere portus
 quos natura dedit. sed trunca puppe magister
 interiora petit Baianae peruia cumbae 80
 tuti stagna sinus, gaudent ubi uertice raso
 garrula securi narrare pericula nautae.
 ite igitur, pueri, linguis animisque fauentes
 sartaque delubris et farra inponite cultris
 ac mollis ornate focos glebamque uirentem. 85
 iam sequar et sacro, quod praestat, rite peracto
 inde domum repetam, graciles ubi parua coronas
 accipiunt fragili simulacra nitentia cera.
 hic nostrum placabo Iouem Laribusque paternis
 tura dabo atque omnis uiolae iactabo colores. 90
 cuncta nitent, longos erexit ianua ramos
 et matutinis operatur festa lucernis.
 neu suspecta tibi sint haec, Coruine, Catullus,

pro cuius reditu tot pono altaria, paruos
 tres habet heredes. libet expectare quis aegram 95
 et claudentem oculos gallinam inpendat amico
 tam sterili; uerum haec nimia est inpensa, coturnix
 nulla umquam pro patre cadet. sentire calorem
 si coepit locuples Gallitta et Pacius orbi,
 legitime fixis uestitur tota libellis 100
 porticus, existunt qui promittant hecatomben,
 quatenus hic non sunt nec uenales elephanti,
 nec Latio aut usquam sub nostro sidere talis
 belua concipitur, sed furua gente petita
 arboribus Rutulis et Turni pascitur agro, 105
 Caesaris armentum nulli seruire paratum
 priuato, siquidem Tyrio parere solebant
 Hannibali et nostris ducibus regique Molosso
 horum maiores ac dorso ferre cohortis,
 partem aliquam belli, et euntem in proelia turrem. 110
 nulla igitur mora per Nouium, mora nulla per Histrum
 Pacuuium, quin illud ebur ducatur ad aras
 et cadat ante Lares Gallittae uictima sola
 tantis digna deis et captatoribus horum.
 alter enim, si concedas, mactare uouebit 115
 de grege seruorum magna et pulcherrima quaeque
 corpora, uel pueris et frontibus ancillarum
 inponet uittas et, si qua est nubilis illi
 Iphigenia domi, dabit hanc altaribus, etsi
 non sperat tragicae furtiua piacula ceruae. 120
 laudo meum ciuem, nec comparo testamento
 mille rates; nam si Libitinam euaserit aeger,
 delebit tabulas inclusus carcere nassae
 post meritum sane mirandum atque omnia soli
 forsans Pacuuius breuiter dabit, ille superbus 125
 incedet uictis riualibus. ergo uides quam
 grande operae pretium faciat iugulata Mycenis.
 uiuat Pacuuius quaeso uel Nestora totum,
 possideat quantum rapuit Nero, montibus aurum
 exaequet, nec amet quemquam nec ametur ab ullo.

Satura XIII

Exemplo quodcumque malo committitur, ipsi
displicet auctori. prima est haec ultio, quod se
iudice nemo nocens absoluitur, improba quamuis
gratia fallaci praetoris uicerit urna.
quid sentire putas homines, Caluine, recenti   5
de scelere et fidei uiolatae crimine? sed nec
tam tenuis census tibi contigit, ut mediocris
iacturae te mergat onus, nec rara uidemus
quae pateris: casus multis hic cognitus ac iam
tritus et e medio fortunae ductus aceruo.   10
ponamus nimios gemitus. flagrantior aequo
non debet dolor esse uiri nec uolnere maior.
tu quamuis leuium minimam exigamque malorum
particulam uix ferre potes spumantibus ardens
uisceribus, sacrum tibi quod non reddat amicus   15
depositum? stupet haec qui iam post terga reliquit
sexaginta annos Fonteio consule natus?
an nihil in melius tot rerum proficis usu?
magna quidem, sacris quae dat praecepta libellis,
uictrix fortunae sapientia, ducimus autem   20
hos quoque felices, qui ferre incommoda uitae
nec iactare iugum uita didicere magistra.
quae tam festa dies, ut cesset prodere furem,
perfidiam, fraudes atque omni ex crimine lucrum
quaesitum et partos gladio uel pyxide nummos?   25
rari quippe boni, numera, uix sunt totidem quot
Thebarum portae uel diuitis ostia Nili.
nona aetas agitur peioraque saecula ferri
temporibus, quorum sceleri non inuenit ipsa
nomen et a nullo posuit natura metallo.   30
nos hominum diuomque fidem clamore ciemus
quanto Faesidium laudat uocalis agentem
sportula? dic, senior bulla dignissime, nescis
quas habeat ueneres aliena pecunia? nescis
quem tua simplicitas risum uulgo moueat, cum   35
exigis a quoquam ne peieret et putet ullis
esse aliquod numen templis araeque rubenti?
quondam hoc indigenae uiuebant more, priusquam
sumeret agrestem posito diademate falcem
Saturnus fugiens, tunc cum uirguncula Iuno   40
et priuatus adhuc Idaeis Iuppiter antris;
nulla super nubes conuiuia caelicolarum
nec puer Iliacus formonsa nec Herculis uxor
ad cyathos et iam siccato nectare tergens

brachia Volcanus Liparaea nigra taberna; 45
 prandebat sibi quisque deus nec turba deorum
 talis ut est hodie, contentaque sidera paucis
 numinibus miserum urgebant Atlanta minori
 pondere; nondum imi sortitus triste profundi
 imperium Sicula toruos cum coniuge Pluton, 50
 nec rota nec Furiae nec saxum aut uolturis atri
 poena, sed infernis hilares sine regibus umbrae.
 improbitas illo fuit admirabilis aeuo,
 credebant quo grande nefas et morte piandum
 si iuuenis uetulo non adsurrexerat et si 55
 barbato cuicumque puer, licet ipse uideret
 plura domi fraga et maiores glandis aceruos;
 tam uenerabile erat praecedere quattuor annis
 primaque par adeo sacrae lanugo senectae.
 nunc si depositum non infitietur amicus, 60
 si reddat ueterem cum tota aerugine follem,
 prodigiosa fides et Tuscis digna libellis
 quaeque coronata lustrari debeat agna.
 egregium sanctumque uirum si cerno, bimembri
 hoc monstrum puero et miranti sub aratro 65
 piscibus inuentis et fetae comparo mularae,
 sollicitus, tamquam lapides effuderit imber
 examenque apium longa consederit uua
 culmine delubri, tamquam in mare fluxerit amnis
 gurgitibus miris et lactis uertice torrens. 70
 intercepta decem quereris sestertia fraude
 sacrilega. quid si bis centum perdidit alter
 hoc arcana modo, maiorem tertius illa
 summam, quam patulae uix ceperat angulus arcae?
 tam facile et pronum est superos contemnere testes, 75
 si mortalis idem nemo sciat. aspice quanta
 uoce neget, quae sit ficti constantia uoltus.
 per Solis radios Tarpeiaque fulmina iurat
 et Martis frameam et Cirrhaei spicula uatis,
 per calamos uenatricis pharetramque puellae 80
 perque tuum, pater Aegaei Neptune, tridentem,
 addit et Herculeos arcus hastamque Mineruae,
 quidquid habent telorum armamentaria caeli.
 si uero et pater est, 'comedam' inquit flebile nati
 sinciput elixi Pharioque madentis aceto.' 85
 sunt in fortunae qui casibus omnia ponant
 et nullo credant mundum rectore moueri
 natura uolente uices et lucis et anni,
 atque ideo intrepidi quaecumque altaria tangunt.
 [est alius metuens ne crimen poena sequatur.] 90
 hic putat esse deos et peierat, atque ita secum:
 'cernat quodcumque uolet de corpore nostro
 Isis et irato feriat mea lumina sistro,

dummodo uel caecus teneam quos abnego nummos.
et pthisis et uomicae putres et dimidium crus 95
sunt tanti. pauper locupletem optare podagram
nec dubitet Ladas, si non eget Anticyra nec
Archigene; quid enim uelocis gloria plantae
praestat et esuriens Pisaeae ramus oliuae?
ut sit magna, tamen certe lenta ira deorum est; 100
si curant igitur cunctos punire nocentes,
quando ad me uenient? sed et exorabile numen
fortasse experiar; solet his ignoscere. multi
committunt eadem diuerso crimina fato:
ille crucem sceleris pretium tulit, hic diadema.' 105
sic animum dirae trepidum formidine culpae
confirmat, tunc te sacra ad delubra uocantem
praecedit, trahere immo ultro ac uexare paratus.
nam cum magna malae superest audacia causae,
creditur a multis fiducia. mimum agit ille, 110
urbani qualem fugitiuus scurra Catulli:
tu miser exclamas, ut Stentora uincere possis,
uel potius quantum Gradius Homericus, 'audis,
Iuppiter, haec nec labra moues, cum mittere uocem
debueris uel marmoreus uel aeneus? aut cur 115
in carbone tuo charta pia tura soluta
ponimus et sectum uituli iecur albaque porci
omenta? ut uideo, nullum discrimen habendum est
effigies inter uestras statuamque Vagelli.'
accipe quae contra ualeat solacia ferre 120
et qui nec Cynicos nec Stoica dogmata legit
a Cynicis tunica distantia, non Epicurum
suspicit exigui laetum plantaribus horti.
curentur dubii medicis maioribus aegri:
tu uenam uel discipulo committe Philippi. 125
si nullum in terris tam detestabile factum
ostendis, taceo, nec pugnis caedere pectus
te ueto nec plana faciem contundere palma,
quandoquidem accepto claudenda est ianua damno,
et maiore domus gemitu, maiore tumultu 130
planguntur nummi quam funera; nemo dolorem
fingit in hoc casu, uestem diducere summam
contentus, uexare oculos umore coacto:
ploratur lacrimis amissa pecunia ueris.
sed si cuncta uides simili fora plena querella, 135
si deciens lectis diuersa parte tabellis
uana superuacui dicunt chirographa ligni,
arguit ipsorum quos littera gemmaque princeps
sardonichum, oculis quae custoditur eburnis,
ten, o delicias, extra communia censes 140
ponendum, quia tu gallinae filius albae,
nos uiles pulli nati infelicibus ouis?

rem pateris modicam et mediocri bile ferendam,
 si flectas oculos maiora ad crimina. confer
 conductum latronem, incendia sulphure coepta 145
 atque dolo, primos cum ianua colligit ignes;
 confer et hos, ueteris qui tollunt grandia templi
 pocula adorandae robiginis et populorum
 dona uel antiquo positas a rege coronas;
 haec ibi si non sunt, minor exstat sacrilegus qui 150
 radat inaurati femur Herculis et faciem ipsam
 Neptuni, qui bratteolam de Castore ducat;
 [an dubitet solitus totum conflare Tonantem?]
 confer et artifices mercatoremque ueneni
 et deducendum corio bouis in mare, cum quo 155
 clauditur aduersis innoxia simia fatis.
 haec quota pars scelerum, quae custos Gallicus urbis
 usque a lucifero donec lux occidat audit?
 humani generis mores tibi nosse uolenti
 sufficit una domus; paucos consume dies et 160
 dicere te miserum, postquam illinc ueneris, aude.
 quis tumidum guttur miratur in Alpibus aut quis
 in Meroe crasso maiorem infante mamillam?
 caerulea quis stupuit Germani lumina, flauam
 caesariem et madido torquentem cornua cirro? 165
 [nempe quod haec illis natura est omnibus una.]
 ad subitas Thracum uolucres nubemque sonoram
 Pygmaeus paruis currit bellator in armis,
 mox inpar hosti raptusque per aera curuis
 unguibus a saeua fertur grue. si uideas hoc 170
 gentibus in nostris, risu quatiare; sed illic,
 quamquam eadem adsidue spectentur proelia, ridet
 nemo, ubi tota cohors pede non est altior uno.
 'nullae peiuri capitis fraudisque nefandae
 poena erit?' la reptum crede hunc grauiore catena 175
 protinus et nostro (quid plus uelit ira?) necari
 arbitrio: manet illa tamen iactura nec umquam
 depositum tibi sospes erit, sed corpore trunco
 inuidiosa dabit minimus solacia sanguis.
 'at uindicta bonum uita iucundius ipsa.' 180
 nempe hoc indocti, quorum praecordia nullis
 interdum aut leuibus uideas flagrantia causis.
 [quantulacumque adeo est occasio sufficit irae.]
 Chrysippus non dicet idem nec mite Thaletis
 ingenium dulcique senex uicinus Hymetto, 185
 qui partem acceptae saeua inter uincla cicutae
 accusatori nollet dare. [plurima felix
 paulatim uitia atque errores exuit, omnes
 prima docens rectum, sapientia.] quippe minuti
 semper et infirmi est animi exiguique uoluptas 190
 ultio. continuo sic collige, quod uindicta

nemo magis gaudet quam femina. cur tamen hos tu
 euasisse putes, quos diri conscia facti
 mens habet attonitos et surdo uerbere caedit
 occultum quatiante animo tortore flagellum? 195
 poena autem uehemens ac multo saeuior illis
 quas et Caedicius grauis inuenit et Rhadamanthus,
 nocte dieque suum gestare in pectore testem.
 Spartano cuidam respondit Pythia uates
 haut inpunitum quondam fore quod dubitaret 200
 depositum retinere et fraudem iure tueri
 iurando. quaerebat enim quae numinis esset
 mens et an hoc illi facinus suaderet Apollo.
 reddidit ergo metu, non moribus, et tamen omnem
 uocem adyti dignam templo ueramque probauit 205
 extinctus tota pariter cum prole domoque
 et quamuis longa deductis gente propinquis.
 has patitur poenas peccandi sola uoluntas.
 nam scelus intra se tacitum qui cogitat ullum
 facti crimen habet. cedo si conata peregit. 210
 perpetua anxietas nec mensae tempore cessat
 faucibus ut morbo siccis interque molares
 difficili crescente cibo, sed uina misellus
 expuit, Albani ueteris pretiosa senectus
 displicet; ostendas melius, densissima ruga 215
 cogitur in frontem uelut acri ducta Falerno.
 nocte breuem si forte indulsit cura soporem
 et toto uersata toro iam membra quiescunt,
 continuo templum et uiolati numinis aras
 et, quod praecipuis mentem sudoribus urguet, 220
 te uidet in somnis; tua sacra et maior imago
 humana turbat pauidum cogitque fateri.
 hi sunt qui trepidant et ad omnia fulgura pallent,
 cum tonat, exanimes primo quoque murmure caeli,
 non quasi fortuitus nec uentorum rabie sed 225
 iratus cadat in terras et iudicet ignis.
 illa nihil nocuit, cura grauiore timetur
 proxima tempestas uelut hoc dilata sereno.
 praeterea lateris uigili cum febre dolorem
 si coepere pati, missum ad sua corpora morbum 230
 infesto credunt a numine; saxa deorum
 haec et tela putant. pecudem spondere sacello
 balantem et Laribus cristam promittere galli
 non audent; quid enim sperare nocentibus aegris
 concessum? uel quae non dignior hostia uita? 235
 [mobilis et uaria est ferme natura malorum.]
 cum scelus admittunt, superest constantia; quod fas
 atque nefas tandem incipiunt sentire peractis
 criminibus. tamen ad mores natura recurrit
 damnatos fixa et mutari nescia. nam quis 240

peccandi finem posuit sibi? quando recepit
eiectum semel attrita de fronte ruborem?
quisnam hominum est quem tu contentum uideris uno
flagitio? dabit in laqueum uestigia noster
perfidus et nigri patietur carceris uncum   245
aut maris Aegaei rupem scopulosque frequentes
exulibus magnis. poena gaudebis amara
nominis inuisi tandemque fatebere laetus
nec surdum nec Teresian quemquam esse deorum.

Satura XIV

Plurima sunt, Fuscine, et fama digna sinistra
[et quod maiorum uitia sequiturque minores] 1a
et nitidis maculam haesuram figentia rebus,
quae monstrant ipsi pueris traduntque parentes.
si damnosa senem iuuat alea, ludit et heres
bullatus paruoque eadem mouet arma fritillo. 5
nec melius de se cuiquam sperare propinquo
concedet iuuenis, qui radere tubera terrae,
boletum condire et eodem iure natantis
mergere ficedulas didicit nebulone parente
et cana monstrante gula. cum septimus annus 10
transierit puerum, nondum omni dente renato,
barbatos licet admoueas mille inde magistros,
hinc totidem, cupiet lauto cenare paratu
semper et a magna non degenerare culina.
mitem animum et mores modicis erroribus aequos 15
praecipit atque animas seruorum et corpora nostra
materia constare putat paribusque elementis,
an saeuire docet Rutilus, qui gaudet acerbo
plagarum strepitu et nullam Sirena flagellis
comparat, Antiphates trepidi laris ac Polyphemus, 20
tunc felix, quotiens aliquis tortore uocato
uritur ardenti duo propter lintea ferro?
quid suadet iuueni laetus stridore catenae,
quem mire adficiunt inscripta, ergastula, carcer?
rusticus expectas ut non sit adultera Largae 25
filia, quae numquam maternos dicere moechos
tam cito nec tanto poterit contexere cursu
ut non ter deciens respiret? conscia matri
uirgo fuit, ceras nunc hac dictante pusillas
implet et ad moechum dat eisdem ferre cinaedis. 30
sic natura iubet: uelocius et citius nos
corrumpunt uitiorum exempla domestica, magnis
cum subeant animos auctoribus. unus et alter
forsitan haec spernant iuuenes, quibus arte benigna
et meliore luto finxit praecordia Titan, 35
sed reliquos fugienda patrum uestigia ducunt
et monstrata diu ueteris trahit orbita culpae.
abstineas igitur damnandis. huius enim uel
una potens ratio est, ne crimina nostra sequantur
ex nobis geniti, quoniam dociles imitandis 40
turpibus ac prauis omnes sumus, et Catilinam
quocumque in populo uideas, quocumque sub axe,
sed nec Brutus erit Bruti nec auunculus usquam.

nil dictu foedum uisusque haec limina tangat
 intra quae pater est. procul, a procul inde puellae 45
 lenonum et cantus pernoctantis parasiti.
 maxima debetur puero reuerentia, si quid
 turpe paras, nec tu pueri contempseris annos,
 sed peccaturo obstet tibi filius infans.
 nam si quid dignum censoris fecerit ira 50
 quandoque et similem tibi se non corpore tantum
 nec uultu dederit, morum quoque filius et qui
 omnia deterius tua per uestigia peccet,
 corripies nimirum et castigabis acerbo
 clamore ac post haec tabulas mutare parabis. 55
 unde tibi frontem libertatemque parentis,
 cum facias peiora senex uacuumque cerebro
 iam pridem caput hoc uentosa cucurbita quaerat?
 hospite uenturo cessabit nemo tuorum.
 'erre pauimentum, nitidas ostende columnas, 60
 arida cum tota descendat aranea tela,
 hic leue argentum, uasa aspera tergeat alter.'
 uox domini furit instantis uirgamque tenentis.
 ergo miser trepidas, ne stercore foeda canino
 atria displiceant oculis uenientis amici, 65
 ne perfusa luto sit porticus, et tamen uno
 semodio scobis haec emendat seruulus unus:
 illud non agitas, ut sanctam filius omni
 aspiciat sine labe domum uitioque carentem?
 gratum est quod patriae ciuem populoque dedisti, 70
 si facis ut patriae sit idoneus, utilis agris,
 utilis et bellorum et pacis rebus agendis.
 plurimum enim intererit quibus artibus et quibus hunc tu
 moribus instituas. serpente ciconia pullos
 nutrit et inuenta per deuia rura lacerta: 75
 illi eadem sumptis quaerunt animalia pinnis.
 uoltur iumento et canibus crucibusque relictis
 ad fetus properat partemque cadaueris adfert:
 hic est ergo cibus magni quoque uolturis et se
 pascentis, propria cum iam facit arbore nidos. 80
 sed leporem aut capream famulae Iouis et generosae
 in saltu uenantur aues, hinc praeda cubili
 ponitur: inde autem cum se matura leuauit
 progenies stimulante fame festinat ad illam
 quam primum praedam rupto gustauerat ouo. 85
 aedificator erat Caetronius et modo curuo
 litore Caietae, summa nunc Tiburis arce,
 nunc Praenestinis in montibus alta parabat
 culmina uillarum Graecis longeque petitis
 marmoribus uincens Fortunae atque Herculis aedem, 90
 ut spado uincebat Capitolia nostra Posides.
 dum sic ergo habitat Caetronius, inminuit rem,

fregit opes, nec parua tamen mensura relictæ
partis erat. totam hanc turbauit filius amens,
dum meliore nouas attollit marmore uillas. 95

quidam sortiti metuentem sabbata patrem
nil præter nubes et caeli numen adorant,
nec distare putant humana carne suillam,
qua pater abstinuit, mox et præputia ponunt;
Romanas autem soliti contemnere leges 100

Iudaicum ediscunt et seruant ac metuunt ius,
tradidit arcano quodcumque uolumine Moyses:
non monstrare uias eadem nisi sacra colenti,
quaesitum ad fontem solos deducere uerpos.
sed pater in causa, cui septima quæque fuit lux 105

ignaua et partem uitæ non attigit ullam.
sponte tamen iuuenes imitantur cetera, solam
inuiti quoque auaritiæ exercere iubentur.
fallit enim uitium specie uirtutis et umbra,
cum sit triste habitu uultuque et ueste seuerum, 110

nec dubie tamquam frugi laudetur auarus,
tamquam parcus homo et rerum tutela suarum
certa magis quam si fortunas seruet easdem
Hesperidum serpens aut Ponticus. adde quod hunc de
quo loquor egregium populus putat acquirendi 115

artificem; quippe his crescunt patrimonia fabris
[sed crescunt quocumque modo maioraque fiunt]
incude adsidua semperque ardente camino.
[et pater ergo animi felices credit auaros]

qui miratur opes, qui nulla exempla beati 120

pauperis esse putat, iuuenes hortatur ut illa
ire uia pergant et eidem incumbere sectæ.
sunt quaedam uitiorum elementa, his protinus illos
inbuit et cogit minimas ediscere sordes;
mox acquirendi docet insatiabile uotum. 125

seruorum uentres modio castigat iniquo
ipse quoque esuriens, neque enim omnia sustinet umquam
mucida caerulei panis consumere frusta,
hesternum solitus medio seruare minutal

Septembri nec non differre in tempora cenæ 130

alterius conchem aestiuam cum parte lacerti
signatam uel dimidio putrique siluro
filaque sectiui numerata includere porri.
inuitatus ad hæc aliquis de ponte negabit.

sed quo diuitias hæc per tormenta coactas, 135

cum furor haut dubius, cum sit manifesta phrenesis,
ut locuples moriaris, egentis uiuere fato?
interea, pleno cum turget sacculus ore,
crescit amor nummi quantum ipsa pecunia creuit,
et minus hanc optat qui non habet. ergo paratur 140

altera uilla tibi, cum rus non sufficit unum

et proferre libet finis maiorque uidetur
 et melior uicina seges; mercaris et hanc et
 arbusta et densa montem qui canet oliua.
 quorum si pretio dominus non uincitur ullo, 145
 nocte boues macri lassoque famelica collo
 iumenta ad uiridis huius mittentur aristas
 nec prius inde domum quam tota noualia saeuos
 in uentres abeant, ut credas falcibus actum.
 dicere uix possis quam multi talia plorent 150
 et quot uenales iniuria fecerit agros.
 sed qui sermones, quam foede bucina famae!
 ' quid necet haec?' inquit tunicam mihi malo lupini
 quam si me toto laudet uicinia pago
 exigui ruris paucissima farra secantem.' 155
 scilicet et morbis et debilitate carebis
 et luctum et curam effugies, et tempora uitae
 longa tibi posthac fato meliore dabuntur,
 si tantum culti solus possederis agri
 quantum sub Tatio populus Romanus arabat. 160
 mox etiam fractis aetate ac Punica passis
 proelia uel Pyrrhum inmanem gladiosque Molossos
 tandem pro multis uix iugera bina dabantur
 uulneribus; merces haec sanguinis atque laboris
 nulli uisa umquam meritis minor aut ingratae 165
 curta fides patriae. saturabat glebula talis
 patrem ipsum turbamque casae, qua feta iacebat
 uxor et infantes ludebant quattuor, unus
 uernula, tres domini; sed magnis fratribus horum
 a scrobe uel sulco redeuntibus altera cena 170
 amplior et grandes fumabant pultibus ollae.
 nunc modus hic agri nostro non sufficit horto.
 inde fere scelerum causae, nec plura uenena
 miscuit aut ferro grassatur saepius ullum
 humanae mentis uitium quam saeua cupido 175
 inmodici census. nam diues qui fieri uolt,
 et cito uolt fieri; sed quae reuerentia legum,
 quis metus aut pudor est umquam properantis auari?
 ' uiuete contenti casulis et collibus istis,
 o pueri,' Marsus dicebat et Hernicus olim 180
 Vestinusque senex, ' anem quaeramus aratro,
 qui satis est mensis: laudant hoc numina ruris,
 quorum ope et auxilio gratae post munus aristae
 contingunt homini ueteris fastidia quercus.
 nil uetitum fecisse uolet, quem non pudet alto 185
 per glaciem perone tegi, qui summoet euros
 pellibus inuersis: peregrina ignotaque nobis
 ad scelus atque nefas, quaecumque est, purpura ducit.'
 haec illi ueteres praecepta minoribus; at nunc
 post finem autumnii media de nocte supinum 190

clamosus iuuenem pater excitat: 'accipe ceras,
 scribe, puer, uigila, causas age, perlege rubras
 maiorum leges; aut uitem posce libello,
 sed caput intactum buxo narisque pilosas
 adnotet et grandes miretur Laelius alas;   195
 dirue Maurorum attegias, castella Brigantum,
 ut locupletem aquilam tibi sexagesimus annus
 adferat; aut, longos castrorum ferre labores
 si piget et trepidum soluunt tibi cornua uentrem
 cum lituis audita, pares quod uendere possis   200
 pluris dimidio, nec te fastidia mercis
 ullius subeant ablegandae Tiberim ultra,
 neu credas ponendum aliquid discriminis inter
 unguenta et corium: lucri bonus est odor ex re
 qualibet. illa tuo sententia semper in ore   205
 uersetur dis atque ipso Ioue digna poeta:
 "unde habeas quaerit nemo, sed oportet habere."
 [hoc monstrant uetulae pueris repentibus assae,
 hoc discutunt omnes ante alpha et beta puellae.]
 talibus instantem monitis quemcumque parentem   210
 sic possem adfari: ' ~~di~~ o uanissime, quis te
 festinare iubet? meliorem praesto magistro
 discipulum. securus abi: uinceris, ut Aiax
 praeteriit Telamonem, ut Pelea uicit Achilles.
 parcendum est teneris; nondum impleuere medullas   215
 maturae mala nequitiae. cum pectere barbam
 coeperit et longae mucronem admittere cultri,
 falsus erit testis, uendet periuria summa
 exigua et Cereris tangens aramque pedemque.
 elatam iam crede nurum, si limina uestra   220
 mortifera cum dote subit. quibus illa premetur
 per somnum digitis! nam quae terraque marique
 adquirenda putas breuior uia conferet illi;
 nullus enim magni sceleris labor. "haec ego numquam
 mandauit" dices olim "nec talia suasi."   225
 mentis causa malae tamen est et origo penes te.
 nam quisquis magni census praecepit amorem
 et laeuo monitu pueros producit auaros
 [et qui per fraudes patrimonia conduplicari]
 dat libertatem et totas effundit habenas   230
 curriculo; quem si reuoces, subsistere nescit
 et te contempto rapitur metisque relictis.
 nemo satis credit tantum delinquere quantum
 permittas: adeo indulgent sibi latius ipsi.
 cum dicis iuueni stultum qui donet amico,   235
 qui paupertatem leuet attollatque propinqui,
 et spoliare doces et circumscribere et omni
 crimine diuitias acquirere, quarum amor in te
 quantus erat patriae Deciorum in pectore, quantum

dilexit Thebas, si Graecia uera, Menoeceus, 240
in quorum sulcis legiones dentibus anguis
cum clipeis nascuntur et horrida bella capessunt
continuo, tamquam et tubicen surrexerit una.
ergo ignem, cuius scintillas ipse dedisti,
flagrantem late et rapientem cuncta uidebis. 245
nec tibi parceretur misero, trepidumque magistrum
in cauea magno fremitu leo tollet alumnus.
nota mathematicis genesis tua, sed graue tardas
expectare colus: morieris stamine nondum
abrupto. iam nunc obstas et uota moraris, 250
iam torquet iuuenem longa et ceruina senectus.
ocius Archigenen quaere atque eme quod Mithridates
composuit: si uis aliam decerpere ficum
atque alias tractare rosas, medicamen habendum est,
sorbere ante cibum quod debeat et pater et rex.' 255
monstro uoluptatem egregiam, cui nulla theatra,
nulla aequare queas praetoris pulpita lauti,
si spectes quanto capitis discrimine constant
incrementa domus, aerata multus in arca
fiscus et ad uigilem ponendi Castora nummi, 260
ex quo Mars Vltor galeam quoque perdidit et res
non potuit seruare suas. ergo omnia Florae
et Cereris licet et Cybeles aulaea relinquo:
tanto maiores humana negotia ludi.
an magis oblectant animum iactata petauro 265
corpora quique solet rectum descendere funem
quam tu, Corycia semper qui puppe moraris
atque habitas, coro semper tollendus et austro,
perditus ~ac uilis~ sacci mercator olentis,
qui gaudes pingue antiquae de litore Cretae 270
passum et municipes Iouis aduexisse lagonas?
hic tamen ancipiti figens uestigia planta
uictum illa mercede parat, brumamque famemque
illa reste cauet: tu propter mille talenta
et centum uillas temerarius. aspice portus 275
et plenum magnis trabibus mare: plus hominum est iam
in pelago. ueniet classis quocumque uocarit
spes lucri, nec Carpathium Gaetulaque tantum
aequora transiliet, sed longe Calpe relicta
audiet Herculeo stridentem gurgite solem. 280
grande operae pretium est, ut tenso folle reuerti
inde domum possis tumidaque superbus aluta,
Oceani monstra et iuuenes uidisse marinos.
non unus mentes agitatur furor. ille sororis
in manibus uoltu Eumenidum terretur et igni, 285
hic boue percusso mugire Agamemnona credit
aut Ithacum. parcat tunicis licet atque lacernis,
curatoris eget qui nauem mercibus implet

ad summum latus et tabula distinguitur unda,
 cum sit causa mali tanti et discriminis huius 290
 concisum argentum in titulos faciesque minutas.
 occurrunt nubes et fulgura: ' soluit funem'
 frumenti dominus clamat piperisue coempti,
 ' nitor hic caeli, nil fascia nigra minatur;
 aestiuom tonat.' infelix hac forsitan ipsa 295
 nocte cadet fractis trabibus fluctuque premetur
 obrutus et zonam laeua morsuque tenebit.
 sed cuius uotis modo non suffecerat aurum
 quod Tagus et rutila uoluit Pactolus harena,
 frigida sufficient uelantes inguina panni 300
 exiguusque cibus, mersa rate naufragus assem
 dum rogat et picta se tempestate tuetur.
 tantis parta malis cura maiore metuque
 seruantur: misera est magni custodia census.
 dispositis praediues amis uigilare cohortem 305
 seruorum noctu Licinus iubet, attonitus pro
 electro signisque suis Phrygiaque columna
 atque ebore et lata testudine. dolia nudi
 non ardent Cynici; si fregeris, altera fiet
 cras domus atque eadem plumbo commissa manebit. 310
 sensit Alexander, testa cum uidit in illa
 magnum habitatorem, quanto felicior hic qui
 nil cuperet quam qui totum sibi posceret orbem
 passurus gestis aequanda pericula rebus.
 nullum numen habes, si sit prudentia: nos te, 315
 nos facimus, Fortuna, deam. mensura tamen quae
 sufficiat census, si quis me consulat, edam:
 in quantum sitis atque fames et frigora poscunt,
 quantum, Epicure, tibi paruis suffecit in hortis,
 quantum Socratici ceperunt ante penates; 320
 numquam aliud natura, aliud sapientia dicit.
 acribus exemplis uideor te cludere? misce
 ergo aliquid nostris de moribus, effice summam
 bis septem ordinibus quam lex dignatur Othonis.
 haec quoque si rugam trahit extenditque labellum, 325
 sume duos equites, fac tertia quadringenta.
 si nondum impleui gremium, si panditur ultra,
 nec Croesi fortuna umquam nec Persica regna
 sufficient animo nec diuitiae Narcissi,
 indulsit Caesar cui Claudius omnia, cuius 330
 paruit imperiis uxorem occidere iussus.

Satura XV

Quis nescit, Volusi Bithynice, qualia demens
Aegyptos portenta colat? crocodilon adorat
pars haec, illa pauet saturam serpentibus ibin.
effigies sacri nitet aurea cercopithecii,
dimidio magicae resonant ubi Memnone chordae 5
atque uetus Thebe centum iacet obruta portis.
illic aeluros, hic piscem fluminis, illic
oppida tota canem uenerantur, nemo Dianam.
porrum et caepe nefas uiolare et frangere morsu
(o sanctas gentes, quibus haec nascuntur in hortis 10
numina!), lanatis animalibus abstinet omnis
mensa, nefas illic fetum iugulare capellae:
carnibus humanis uesci licet. attonito cum
tale super cenam facinus narraret Vlixes
Alcinoo, bilem aut risum fortasse quibusdam 15
mouerat ut mendax aretalogus. ' in mare nemo
hunc abicit saeua dignum ueraque Charybdi,
fingentem inmanis Laestrygonas et Cyclopas?
nam citius Scyllam uel concurrentia saxa
Cyaneis plenos et tempestatibus utres 20
crediderim aut tenui percussum uerbere Circes
et cum remigibus grunnisse Elpenora porcis.
tam uacui capitis populum Phaeaca putauit?'
sic aliquis merito nondum ebrius et minimum qui
de Corcyraea temetum duxerat urna; 25
solus enim haec Ithacus nullo sub teste canebat.
nos miranda quidem sed nuper consule Iunco
gesta super calidae referemus moenia Copti,
nos uolgi scelus et cunctis grauiora coturnis;
nam scelus, a Pyrrha quamquam omnia syrmata uoluas, 30
nullus apud tragicos populus facit. accipe nostro
dira quod exemplum feritas produxerit aeuo.
inter finitimos uetus atque antiqua simultas,
inmortale odium et numquam sanabile uulnus,
ardet adhuc Ombos et Tentura. summus utrimque 35
inde furor uolgo, quod numina uicinorum
odit uterque locus, cum solos credat habendos
esse deos quos ipse colit. sed tempore festo
alterius populi rapienda occasio cunctis
uisa inimicorum primoribus ac ducibus, ne 40
laetum hilaremque diem, ne magnae gaudia cenae
sentirent positis ad templa et compita mensis
peruigilique toro, quem nocte ac luce iacentem
septimus interdum sol inuenit. horrida sane

Aegyptos, sed luxuria, quantum ipse notauit, 45
 barbara famoso non cedit turba Canopo.
 adde quod et facilis uictoria de madidis et
 blaesis atque mero titubantibus. inde uirorum
 saltatus nigro tibicine, qualiacumque
 unguenta et flores multaeque in fronte coronae: 50
 hinc ieiunum odium. sed iurgia prima sonare
 incipiunt; animis ardentibus haec tuba rixae.
 dein clamore pari concurritur, et uice teli
 saeuit nuda manus. paucae sine uolnere malae,
 uix cuiquam aut nulli toto certamine nasus 55
 integer. aspiceres iam cuncta per agmina uoltus
 dimidios, alias facies et hiantia ruptis
 ossa genis, plenos oculorum sanguine pugnosc.
 ludere se credunt ipsi tamen et puerilis
 exercere acies quod nulla cadauera calcent. 60
 et sane quo tot rixantis milia turbae,
 si uiuunt omnes? ergo acrior impetus et iam
 saxa inclinatis per humum quaesita lacertis
 incipiunt torquere, domestica seditioni
 tela, nec hunc lapidem, qualis et Turnus et Ajax, 65
 uel quo Tydides percussit pondere coxam
 Aeneae, sed quem ualeant emittere dextrae
 illis dissimiles et nostro tempore natae.
 nam genus hoc uiuo iam decrescebat Homero,
 terra malos homines nunc educat atque pusillos; 70
 ergo deus, quicumque aspexit, ridet et odit.
 a deuerticulo repetatur fabula. postquam
 subsidiis aucti, pars altera promere ferrum
 audet et infestis pugnam instaurare sagittis.
 terga fugae celeri praestant instantibus Ombis 75
 qui uicina colunt umbrosae Tentura palmae.
 labitur hic quidam nimia formidine cursum
 praecipitans capiturque. ast illum in plurima sectum
 frustra et particulas, ut multis mortuus unus
 sufficeret, totum corrosis ossibus edit 80
 uictrix turba, nec ardenti decoxit aeno
 aut ueribus, longum usque adeo tardumque putauit
 expectare focos, contenta cadauere crudo.
 hic gaudere libet quod non uiolauerit ignem,
 quem summa caeli raptum de parte Prometheus 85
 donauit terris; elemento gratulor, et te
 exultare reor. sed qui mordere cadauer
 sustinuit nil umquam hac carne libentius edit;
 nam scelere in tanto ne quaeras et dubites an
 prima uoluptatem gula senserit, ultimus ante 90
 qui stetit, absumpto iam toto corpore ductis
 per terram digitis aliquid de sanguine gustat.
 Vascones, ut fama est, alimentis talibus usi

produxere animas, sed res diuersa, sed illic
 fortunae inuidia est bellorumque ultima, casus 95
 extremi, longae dira obsidionis egestas.
 [huius enim, quod nunc agitur, miserabile debet
 exemplum esse tibi, sicut modo dicta mihi gens.]
 post omnis herbas, post cuncta animalia, quidquid
 cogebat uacui uentris furor, hostibus ipsis 100
 pallorem ac maciem et tenuis miserantibus artus,
 membra aliena fame lacerabant, esse parati
 et sua. quisnam hominum ueniam dare quisue deorum
 uentribus abnueret dira atque inmania passis
 et quibus illorum poterant ignoscere manes 105
 quorum corporibus uescebantur? melius nos
 Zenonis praecepta monent, [nec enim omnia quidam
 pro uita facienda putant] sed Cantaber unde
 Stoicus, antiqui praesertim aetate Metelli?
 nunc totus Graias nostrasque habet orbis Athenas, 110
 Gallia caesidicos docuit facunda Britannos,
 de conducendo loquitur iam rhetore Thyle.
 nobilis ille tamen populus, quem diximus, et par
 uirtute atque fide sed maior clade Zacynthos
 tale quid excusat: Maeotide saeuior ara 115
 Aegyptos. quippe illa nefandi Taurica sacri
 inuentrix homines, ut iam quae carmina tradunt
 digna fide credas, tantum immolat; ulterius nil
 aut grauius cultro timet hostia. quis modo casus
 inpulit hos? quae tanta fames infestaque uallo 120
 arma coegerunt tam detestabile monstrum
 audere? anne aliam terra Memphitide sicca
 inuidiam facerent nolenti surgere Nilo?
 qua nec terribiles Cimbri nec Brittones umquam
 Sauromataeque truces aut inmanes Agathyrsi, 125
 hac saeuit rabie inbelle et inutile uolgus
 paruula fictilibus solitum dare uela phaselis
 et breuibus pictae remis incumbere testae.
 nec poenam sceleri inuenies nec digna parabis
 supplicia his populis, in quorum mente pares sunt 130
 et similes ira atque fames. mollissima corda
 humano generi dare se natura fatetur,
 quae lacrimas dedit. haec nostri pars optima sensus.
 plorare ergo iubet causam dicentis amici
 squaloremque rei, pupillum ad iura uocantem 135
 circumscriptorem, cuius manantia fletu
 ora puellares faciunt incerta capilli.
 naturae imperio gemimus, cum funus adultae
 uirginis occurrit uel terra clauditur infans
 et minor igne rogi. quis enim bonus et face dignus 140
 arcana, qualem Cereris uolt esse sacerdos,
 ulla aliena sibi credit mala? separat hoc nos

a grege mutorum, atque ideo uenerabile soli
 sortiti ingenium diuinorumque capaces
 atque exercendis pariendisque artibus apti 145
 sensum a caelesti demissum traximus arce,
 cuius egent prona et terram spectantia. mundi
 principio indulisit communis conditor illis
 tantum animas, nobis animum quoque, mutuus ut nos
 adfectus petere auxilium et praestare iuberet, 150
 dispersos trahere in populum, migrare uetusto
 de nemore et proauis habitatas linquere siluas,
 aedificare domos, laribus coniungere nostris
 tectum aliud, tutos uicino limine somnos
 ut conlata daret fiducia, protegere armis 155
 lapsum aut ingenti nutantem uolnere ciuem,
 communi dare signa tuba, defendier isdem
 turribus atque una portarum clauae teneri.
 sed iam serpentum maior concordia. parcit
 cognatis maculis similis fera. quando leoni 160
 fortior eripuit uitam leo? quo nemore umquam
 expirauit aper maioris dentibus apri?
 Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
 perpetuam, saeuis inter se conuenit ursis.
 ast homini ferrum letale incude nefanda 165
 produxisse parum est, cum rastra et sarcula tantum
 adueta coquere et marris ac uomere lassi
 nescierint primi gladios extendere fabri.
 aspicimus populos quorum non sufficit irae
 occidisse aliquem, sed pectora, bracchia, uoltum 170
 crediderint genus esse cibi. quid diceret ergo
 uel quo non fugeret, si nunc haec monstra uideret
 Pythagoras, cunctis animalibus abstinuit qui
 tamquam homine et uentri indulisit non omne legumen?

Satura XVI

Quis numerare queat felicitis praemia, Galli,
militiae? nam si subeuntur prospera castra

* * *

2a

me pauidum excipiat tironem porta secundo
sidere. plus etenim fati ualet hora benigni
quam si nos Veneris commendet epistula Marti
et Samia genetrix quae delectatur harena.

5

commoda tractemus primum communia, quorum
haut minimum illud erit, ne te pulsare togatus
audeat, immo, etsi pulsetur, dissimulet nec
audeat excussos praetori ostendere dentes
et nigram in facie tumidis liuoribus offam
atque oculum medico nil promittente relictum.

10

Bardaicus iudex datur haec punire uolenti
calceus et grandes magna ad subsellia surae
legibus antiquis castrorum et more Camilli
seruato, miles ne uallum litiget extra
et procul a signis. ' iustissimam centurionum
cognitio est +igitur+ de milite, nec mihi derit
ultio, si iustae defertur causa querellae.'

15

tota cohors tamen est inimica, omnesque manipuli
consensu magno efficiunt curabilis ut sit
uindicta et grauior quam iniuria. dignum erit ergo
declamatoris mulino corde Vagelli,
cum duo crura habeas, offendere tot caligas, tot
milia clauorum. quis tam procul adsit ab urbe
praeterea, quis tam Pylades, molem aggeris ultra
ut ueniat? lacrimae siccentur protinus, et se
excusaturos non sollicitemus amicos.

20

' al testem' iudex cum dixerit, audeat ille
nescio quis, pugnos qui uidit, dicere ' uidi
et credam dignum barba dignumque capillis
maiorum. citius falsum producere testem
contra paganum possis quam uera loquentem
contra fortunam armati contraque pudorem.

30

praemia nunc alia atque alia emolumenta notemus
sacramentorum. conuallem ruris auiti
improbis aut campum mihi si uicinus ademit
et sacrum effodit medio de limite saxum,
quod mea cum patulo coluit puls annua libo,
debitor aut sumptos pergit non reddere nummos
uana superuacui dicens chirographa ligni,
expectandus erit qui lites incohet annus
totius populi. sed tum quoque mille ferenda

35

40

taedia, mille morae; totiens subsellia tantum
sternuntur, iam facundo ponente lacernas 45
Caedicio et Fusco iam micturiente parati
digredimur, lentaque fori pugnamus harena.
ast illis quos arma tegunt et balteus ambit
quod placitum est ipsis praestatur tempus agendi,
nec res atteritur longo sufflamine litis. 50
solis praeterea testandi militibus ius
uiuo patre datur. nam quae sunt parta labore
militiae placuit non esse in corpore census,
omne tenet cuius regimen pater. ergo Coranum
signorum comitem castrorumque aera merentem 55
quamuis iam tremulus captat pater; hunc fauor aequus
prouehit et pulchro reddit sua dona labori.
ipsius certe ducis hoc referre uidetur
ut, qui fortis erit, sit felicissimus idem,
ut laeti phaleris omnes et torquibus, omnes 60